

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในโรงเรียนสันติคุณในวิถี อิสลามสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการเขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
  - 1.1 ความหมายของความต้องการ
  - 1.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
  - 1.3 การจำแนกความต้องการ
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา
  - 2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
  - 2.2 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกระบวนการศึกษา
  - 2.3 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน
  - 2.4 การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ
  - 2.5 บทบาทของผู้มีส่วนร่วมและประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับ
  - 2.6 บทบาทของผู้ปกครอง และชุมชน ตามแนวทางในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542
3. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
  - 3.1 ความสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย
  - 3.2 การจัดหลักสูตร
    - 3.2.1 การจัดหลักสูตรตามปกติในโรงเรียน
    - 3.2.2 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
  - 3.3 การจัดการเรียนการสอน
  - 3.4 การจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
  - 3.5 การประสานความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน
4. ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนสันติคุณ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

1. ความหมายของความต้องการ

ความต้องการ หมายถึง สภาวะที่บุคคลยังขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งและมุ่งให้ได้มาซึ่งสิ่งนั้น สภาวะที่บุคคลขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็คือ ช่องว่างอันเกิดจากสิ่งที่บุคคลมีอยู่กับสิ่งที่บุคคลปรารถนา ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ(Maslow's Hierarchical Theory of Motivation)

ความต้องการ(Want) คือ “ความประสงค์ มุ่งหวัง อยากได้” หรือ (Need) ซึ่งก็เป็นความต้องการที่จำเป็นขาดไม่ได้ เช่น ความต้องการอาหาร อากาศ พักผ่อน สืบพันธุ์ และขับถ่ายของเสีย ซึ่งสullivan วัฒนวงศ์ (2538 : 90) ให้ความหมาย “ความต้องการ” (Need) คือ “สภาพที่ปรากฏระหว่างสิ่งที่เป็นอย่าง (What is) กับสิ่งที่จะทำให้เป็นไป (What should be) ซึ่งหมายถึงสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน กับสิ่งที่คาดหวังในอนาคตและเราเรียกว่า เป็นความต้องการ”

ในทางจิตวิทยา ความต้องการ คือ “สภาวะที่เกิดขึ้นและมีผลต่อพฤติกรรมและความเจริญที่พัฒนาทางบุคลิกภาพ” หรืออาจกล่าวสั้น ๆ ได้ว่า ความต้องการคือแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรม หรือ “เป็นสภาวะของร่างกายที่ขาดความสมดุล” การขาดสมดุลนี้จะทำให้คนเราขาดความสุข และเนื่องจากการขาดนี้เอง จึงทำให้มนุษย์เราจำเป็นต้องมีการเติมสิ่งที่ขาดให้เต็มซึ่งเรียกว่า “เป็นการตอบสนองความต้องการของอินทรีย์” (นั่นคือร่างกายนั่นเอง) เมื่อมีการตอบสนองแล้วจะด้วยอะไรก็ตาม เช่น อาหาร เครื่องประดับ การตอบสนองทางเพศ ฯลฯ ร่างกายก็จะมีสมดุลอีกครั้ง ก่อให้ร่างกายจิตใจที่เรียกว่า “อินทรีย์” นั้นมีความสุขทั้ง ๆ ที่เมื่อหลายนาที่ก่อนที่ยังไม่ได้รับการสนองนั้น อินทรีย์จะมีอาการต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น คอแห้งผาก คิดอะไรไม่ออก ปวดศรีษะ ง่วงงาม ไม่อยากพูดคุยกับใคร มีแต่ความเครียด วุ่นวายใจตลอดเวลา และพยายามจะสนองความต้องการที่มีอยู่ให้หมดไปจากร่างกาย และจิตใจให้ได้ และเมื่อหมดความต้องการ (ได้รับการตอบสนองแล้ว) ร่างกายก็จะสมดุล และเมื่อร่างกายสมดุลแล้วก็จะทำให้คนเราเกิดความสุข เพราะร่างกายได้รับการตอบสนองของอินทรีย์แล้ว

ความต้องการของมนุษย์มีทั้งความต้องการทางกาย และความต้องการทางใจ เพราะร่างกายและจิตใจเป็นของคู่กัน กายต้องการใจก็ปรารถนาไปด้วย เช่น ร่างกายกระทบอากาศหนาวเย็น จิตใจก็หนาวสะท้าน บอกให้ร่างกายลุกขึ้นไปหิบบเสื้อกันหนาวมาใส่ (เพื่อต่อสู้กับความหนาว) ถ้าเกิดหิวต้องการอาหารท้องก็ร้องจ๊อก ๆ ซึ่งแสดงว่าต้องการอาหารใส่ท้อง กายจะบอกให้รู้ว่าหิว

ใจก็สั่งกายให้ลุกขึ้นไปที่ร้านอาหารสั่งซื้อข้าวผัด 1 จานมากิน และแล้วร่างกายก็เข้าสู่ความสมดุลอีกครั้งหนึ่ง

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow. 1908 - 1970) นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงมาก ชาวอเมริกัน ได้กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ไว้ว่า มนุษย์เรามีความต้องการจำเป็นอยู่ 5 ชนิด ซึ่งแสดงออกเป็นรูปปิรามิด ความต้องการของมนุษย์จะเป็นไปในลักษณะจากต่ำไปหาสูง ที่เรียกว่า ลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of need) คือ เมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการในขั้นสูงก็จะตามมา เพราะความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ จะเริ่มจากความต้องการต่ำสุด ไปสู่ความต้องการสูงสุด ซึ่งความต้องการนี้จะมีในมนุษย์ทุกคน

มาสโลว์ อธิบายว่า “เมื่อเกิดมีความต้องการเกิดขึ้น ก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้น ๆ เมื่อคนเรามีความต้องการที่พอกพูนเพียงพอแล้ว มีอาหาร และมีความเพียงพอแล้ว คนเราก็จะพยายามค้นหาตัวตนต้องการตระหนักเท่าในตัวตนของตนเอง”

มาสโลว์ พบว่า คนผู้ซึ่งจะมีความตระหนักเท่าในตัวตนนั้น จะต้องมียุเกิน 60 ปี ซึ่งถูกกระตุ้นเร้าด้วยค่านิยม ซึ่งเกิดขึ้นตามความต้องการส่วนบุคคล เป็นความต้องการเฉพาะตัว เป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นความพึงพอใจส่วนบุคคล และเกิดขึ้นมาเอง ความต้องการเหล่านี้มาสโลว์ยี้ว่า “เป็นตัวการที่ทำให้เกิดพฤติกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษย์” โคลบ์ (ราศี ธรรมนิยม. 2539 : 1 – 4, อ้างจาก Colbe. 1970 : 59)

ดังนั้นมนุษย์ทุกคน ตั้งแต่เด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ล้วนแต่มีความต้องการสนองตอบให้พอใจตนเอง ดังนั้นการทำความเข้าใจในความต้องการของเด็กเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญ เพราะจะตอบสนองต่อการจัดการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของเด็กได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (สิริมา ภิญ โยอุอนันตพงษ์. 2545 : 24)

สรุปได้ว่าความต้องการหมายถึงผู้ปกครองมี ความต้องการในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ร่วมกับคณะครูในโรงเรียน ในด้านการจัดหลักสูตรตามปกติในโรงเรียน ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม และด้านการประสานความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับ โรงเรียน

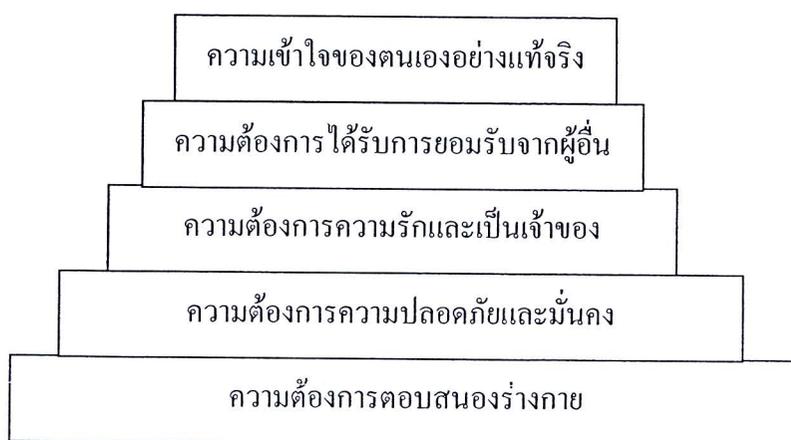
2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

ความต้องการเป็นพื้นฐานทางด้านจิตใจของมนุษย์ ซึ่งมีด้วยกันทุกคน บุคคลจะแสดงพฤติกรรมของตนตามความต้องการ เพื่อสนองตอบความต้องการของตนเอง ความต้องการเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ถูกกระตุ้นให้เกิดความปรารถนา ที่จะตอบสนองต่อความต้องการ

ของตนเองการเรียนรู้ถึงความต้องการของมนุษย์เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้การทำงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1 ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์

มาสโลว์ (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2545 : 25, อ้างจาก Maslow. 1989 : 106) ทฤษฎีนี้มีความเชื่อเกี่ยวกับความต้องการว่ามนุษย์ทุกคนจะมีความต้องการที่จะแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ความต้องการของบุคคลก็มีหลายอย่าง ตั้งแต่ความต้องการขั้นต่ำถึงความต้องการขั้นสูง ซึ่งบุคคลจะต้องมีการตอบสนองความต้องการพื้นฐานก่อน จึงจะสามารถสนองความต้องการขั้นสูงอื่น ๆ ต่อไปได้ ซึ่งสิริมา ได้นำหลักความต้องการของ มาสโลว์ มาจัดเรียงลำดับขั้นต่ำสุดไปสู่สูงสุดเป็น 5 ขั้นด้วยกัน ดังภาพประกอบดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2.1 แผนภาพแสดงลักษณะความต้องการขั้นต่าง ๆ ของ มาสโลว์

ที่มา : สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2545 : 25

จากภาพที่ 2.1 นี้ สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2545 : 25) ได้อธิบายแนวคิดของมาสโลว์ ว่า เมื่อความต้องการในขั้นหนึ่งได้รับการตอบสนอง มนุษย์ก็จะมีความต้องการในขั้นต่อไป ความต้องการของมนุษย์จะได้รับการตอบสนองเพียงบางส่วน โดยมีบางส่วนจะไม่ได้ได้รับการตอบสนอง และการได้รับการตอบสนองจะลดหลั่นกันไปตามลำดับขั้น มาสโลว์ ได้สรุปถึงความต้องการ 5 ขั้นไว้ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) ความต้องการทางด้านร่างกาย ได้แก่ ความต้องการอาหาร อากาศ น้ำ อุณหภูมิ การพักผ่อน การออกกำลังกาย เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย และการจับจ่าย เป็นต้น
2. ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง (Safety Needs) ได้แก่ ความรู้สึกมั่นคง การได้รับการปกป้อง ความมั่นคงจากครอบครัว ปลอดภัยจากความวิตกกังวล การหลีกเลี่ยงอันตราย ความเจ็บป่วยต่าง ๆ
3. ความต้องการความรัก (Love Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก อยากให้คนอื่นที่รัก มีการยอมรับตนเอง ตั้งแต่กลุ่มครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มสังคม กลุ่มทำงาน เป็นต้น
4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องจากผู้อื่น (Esteem Needs) ได้แก่ ความต้องการให้ผู้อื่นมายกย่อง ได้รับการยอมรับจากเพื่อน กลุ่มคน และความภาคภูมิใจ เป็นต้น
5. ความเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self - Actualization Needs) ได้แก่ ความต้องการสูงสุดของบุคคล กระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ และตามความสามารถพิเศษของตนเอง

สิริมา ภิญ โญอนันตพงษ์ (2545 : 25 – 26) ได้อธิบายแนวคิดของมาสโลว์ว่า มาสโลว์แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. ความต้องการขั้นต่ำ ที่ต้องได้รับการตอบสนอง หากไม่ได้ต้องการตอบสนองจากปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง ความต้องการความรักและเป็นเจ้าของ และความต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ต้องได้รับการดูแล เอาใจใส่ ต้องการให้พ่อแม่ดูแลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งเด็กช่วงนี้ต้องการขั้นนี้มาก

2. ความต้องการขั้นสูงเพื่อพัฒนาตน คือ ความต้องการที่จะเจริญเติบโต หรือพัฒนาเต็มตามศักยภาพของตน เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนั้นมนุษย์เราจะมีความต้องการขั้นสูงนี้ได้ก็ต้องมีความต้องการขั้นต่ำครบเสียก่อน

ดังนั้น ในการพัฒนามนุษย์ควรยึดหลักการสนองความต้องการของบุคคล โดยเฉพาะความต้องการของเด็กเพื่อให้เด็กได้สามารถพัฒนาได้ตรงตามศักยภาพ ผู้บริหารครูผู้สอน บุคคลในครอบครัวและคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องควรทำความเข้าใจเพื่อที่จะได้จัดการศึกษาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.2 ทฤษฎี ERG ของ Alderfer

แอลเดอร์เฟอร์ (Mondy, 1993 : 305 – 306, อ้างจาก Alderfer, 1976 : 87) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการ โดยปรับมาจากทฤษฎีของ มาสโลว์ เป็นความต้องการ 3 ระดับ คือ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดงานวิจัย	
วันที่	24 กค 2555
เลขหมายใบ	247421
เลขเรียกหนังสือ	

1. ความต้องการเพื่อความอยู่รอดของชีวิต (existence need)
2. ความต้องการด้านความสัมพันธ์ (relatedness needs)
3. ความต้องการความก้าวหน้า (growth needs)

ความต้องการเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เป็นความรู้สึกที่ดีทางร่างกายใกล้เคียงกับความ ต้องการด้านร่างกายและความต้องการเกี่ยวกับความปลอดภัยของมาสโลว์ ความต้องการด้านความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับความต้องการ การเป็นเจ้าของ ของมาสโลว์ และความต้องการความเจริญก้าวหน้า เป็นความต้องการร่วมกันที่จะได้รับความนิยมนยกย่อง และความต้องการที่จะรู้ถึงความสามารถที่แท้จริง ซึ่งเป็นความต้องการขั้นสูงของ มาสโลว์

2.3 ทฤษฎีความต้องการของ McClelland

ทฤษฎีความต้องการของ แมคเคลแลนด์ (Mondy. 1993 : 306 – 307, อ้างจาก McClelland. 1987 : 73) เป็นเรื่องส่วนประกอบของสิ่งแวดล้อม รวมกันกับความต้องการของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตามทำให้กลายเป็นแรงขับพื้นฐานของมนุษย์ 3 ประการคือ

1. ความต้องการเพื่อความประสบความสำเร็จ ผู้ที่มีความต้องการในด้านนี้สูงจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีพลังงานสูง พอใจที่จะทำงานหนักและเห็นคุณค่าของความสำเร็จจากการที่ได้ทำงานที่ท้าทายความสามารถ

2. ความต้องการมีพลังความสามารถ เป็นความต้องการที่จะมีอำนาจ หรือการมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ผู้ที่มีความต้องการด้านนี้สูงจะเป็นคนที่ชอบการแข่งขัน การเผชิญหน้า ถ้าเป็นการใช้ความสามารถในทางบวก จะทำให้บุคคลนั้นเกิดความพยายามที่จะปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จ แต่ถ้าใช้ความสามารถในด้านลบก็จะหาวิธีปฏิบัติที่เกิดประโยชน์ต่อตนเอง แต่เป็นผลเสียหายต่อองค์กร

3. ความต้องการที่จะผูกพันกับผู้อื่น ผู้ที่มีความต้องการในด้านนี้สูง จะเป็นผู้ที่พยายามสร้างและรักษาความสัมพันธ์ไว้อยากให้ผู้อื่นชอบ ชอบงานสร้างสรรค์และกิจกรรมทางสังคม

ทฤษฎีความต้องการของ McClelland ชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติงานให้ได้ผล และมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความร่วมมือกันของผู้นำหนักความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ พลังความสามารถสัมพันธ์กับผู้อื่นเข้าด้วยกัน

จากแนวความคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ความต้องการหมายถึง ความประสงค์หรือความอยากได้ของมนุษย์ตามธรรมชาติ มนุษย์มีความต้องการหลายอย่างหลายด้านด้วยกัน โดยจะเป็นไปตามสภาพและสภาพะนั้น ๆ ความต้องการส่วนใหญ่มี 2 ด้าน คือ ความต้องการทางร่างกาย และความต้องการทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะความต้องการทางด้านจิตใจของมนุษย์นั้น คือ

ความต้องการในด้านความสำเร็จ ซึ่งเป็นความต้องการระดับสูงสุด แต่ความเป็นจริงมนุษย์ทุกคนไม่สามารถได้รับการตอบสนองตามความต้องการได้เท่าเทียมกัน ปัจจัยหรือตัวแปรที่สำคัญ ที่มนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการได้ไม่เท่าเทียมกันก็คือสถานภาพทางสังคมและศักยภาพของแต่ละบุคคล คือสติปัญญา ความรู้ จิตความสามารถที่ทำให้มนุษย์ได้รับความต้องการไม่เท่าเทียมกัน

3. การจำแนกความต้องการ

โนลส์ (สวธน์ วัฒนาวงศ์. 2538 : 91, อ้างจาก Knowtes. 1970 : 60) นักการศึกษาผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงชาวอเมริกา ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งแยกออกเป็น 6 ด้าน ดังนี้

1. ความต้องการทางกายภาพ (Physical Needs) เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย ส่วนมากมนุษย์เรามีความต้องการด้านนี้ เพื่อความอยู่รอดของร่างกาย ในทางการศึกษาผู้ใหญ่ คือความต้องการแลเห็น การได้ยินเสียง การฟังเสียง ความสุขสบาย การพักผ่อน หมายความว่าถ้าหากตัวหนังสือเล็กเกินไป หรือเสียงสูงเบาเกินไป เก้าอี้แข็งเกินไป สิ่งเหล่านี้อาจจะทำให้ผู้เรียนไม่ประสบความสำเร็จพอใจได้

2. ความต้องการในการเจริญงอกงาม (Growth Needs) นักจิตวิทยาส่วนมากเห็นตรงกันว่าความต้องการด้านนี้ เป็นสิ่งสำคัญที่จะพาไปสู่ส่วนอื่นๆ ของความต้องการ ซึ่งก็ตรงกับความต้องการกระทำตามความสามารถ (Self - actualization) ตามทฤษฎีของมาสโลว์นั่นเอง ผู้ใหญ่ที่มองไม่เห็นอนาคตของตัวเองนั้นเป็นบุคคลที่น่าสงสาร เพราะว่าการมองไม่เห็นความก้าวหน้าในอนาคตของตนเอง ทำให้คุณค่าอื่น ๆ ลดลงอย่างมาก จากการศึกษาพบว่า คนที่เกษียณอายุแล้วสามารถทำงานให้เป็นประโยชน์ จะมีการปรับตัวได้ดีกว่าคนที่ไม่สามารถหางานหรือทำตนให้เป็นประโยชน์

3. ความต้องการได้รับความมั่นคงปลอดภัย (The Needs for Security) เป็นที่ยอมรับกันมานานแล้ว สัตว์โลกมีสัญชาตญาณสำหรับการป้องกันตัวเอง ความต้องการด้านความปลอดภัยทางร่างกาย ถ้าหากความต้องการความมั่นคงไม่ได้รับการตอบสนอง จะเกิดอาการทางพฤติกรรมตามมา คือเกิดความรู้สึกไม่มั่นคง โดยการถอนตัวออกจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหลาย

4. ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ (The Needs for New Experience) เมื่อคนแสวงหาความมั่นคง เขาก็ต้องผจญภัยและการเสี่ยงคนเราจึงอาจเบื่อหน่ายต่องานประจำที่ซ้ำซาก (Routine) และเมื่อความต้องการด้านนี้เกิดสับสนขึ้นบุคคลจะเกิดความวุ่นใจจนเกิดอาการทางพฤติกรรม หนื่อยอ่อน ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ รวมทั้งแนวความคิดใหม่ ๆ

5. ความต้องการทางด้านความรัก (The Needs for Affection) คนทุกคนต้องการได้รับความรัก รวมทั้งการที่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งในบางครั้งก็เป็นสาเหตุมาจากความต้องการด้านนี้ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นความต้องการทางด้านสังคม คือ ต้องการมีการร่วมกันแสดงความคิดเห็น ประสพการณ์ ความร่าเริง ความเศร้าโศก ถ้าหากความต้องการด้านนี้ไม่ได้รับการตอบสนองก็จะเกิดอาการ 2 ด้าน คือ การถอนตัวออกจากกลุ่ม หรือมีลักษณะก้าวร้าว แสดงอาการเป็นศัตรู

6. ความต้องการได้รับความรัก (The Needs for Recognition) มนุษย์ส่วนมากต้องการได้รับความรู้สึกว่ามีคุณค่า ได้รับการยกย่องนับถือจากคนอื่น ๆ ในบางด้านของเขา ความต้องการทางด้านนี้ทำให้เขามีการรวมกลุ่มทางสังคม เป็นชุมชน สถาบันต่าง ๆ ทำให้เขาสามารถแสวงหาสถานภาพและความสนใจจากสมาชิกในกลุ่มได้ด้วย

เมอร์เรย์ (อารี พันธุมณี. 2534 : 189 – 192) มีความคิดเห็นว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่บุคคลได้สร้างขึ้น ก่อให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง ความต้องการนี้บางครั้งเกิดเนื่องจากแรงกระตุ้นภายในของบุคคลและบางครั้งอาจเกิดความต้องการ เนื่องจากสังคมหรือแรงกระตุ้นภายนอกก็ได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น เนื่องจากสภาพร่างกายและสภาพทางจิตใจนั่นเอง ทฤษฎีความต้องการตามหลักการของเมอร์เรย์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการที่จะเอาชนะ ด้วยการแสดงออกทางความก้าวร้าว (Need for Aggression) เป็นความต้องการที่จะเอาชนะผู้อื่น เอาชนะต่อสิ่งขัดขวางทั้งปวงด้วยความรุนแรง มีการต่อสู้ การแก้แค้น การทำร้ายร่างกาย หรือการฆ่าฟันกัน เช่น พูดยาประชดประชันกับเพื่อนที่ไม่ชอบ เป็นต้น

2. ความต้องการที่จะเอาชนะฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ (Need for Counteraction) เป็นความต้องการที่จะฟันฝ่าอุปสรรค ความล้มเหลวต่าง ๆ ด้วยการสร้างความพยายามขึ้น เช่น เมื่อได้รับคำดูถูก ดูหมิ่น ผู้ที่ได้รับจะเกิดความพากเพียร พยายามที่จะเอาชนะคำสบประมาท จะประสบผลสำเร็จ เป็นต้น

3. ความต้องการที่จะยอมแพ้ (Need for Abasement) เป็นความต้องการที่จะยอมแพ้ยอมรับผิด ยอมรับคำวิพากวิจารณ์ หรือยอมรับการถูกลงโทษ เช่น การเผาตัวตายเพื่อประท้วงการปกครอง เป็นต้น

4. ความต้องการป้องกันตนเอง (Need for Defense) เป็นความต้องการที่จะป้องกันตนเอง จากคำวิพากวิจารณ์ การตำหนิติเตียน ซึ่งเป็นการป้องกันทางด้านจิตใจ พยายามหาเหตุผลมาอธิบายการกระทำของตนเอง มีการป้องกันตนเองเพื่อให้พ้นผิดจากการกระทำต่าง ๆ ทั้งปวง เช่น ให้เหตุผลว่าสอบตก เพราะครูสอนไม่ดี เป็นต้น

5. ความต้องการเป็นอิสระ (Need for Autonomy) เป็นความต้องการที่จะปรารถนาเป็นอิสระจากสิ่งกีดขวางที่ขวางกั้น ต้องการที่จะต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเป็นตัวของตัวเอง เช่น เด็กมักจะแต่งตัวหรือรับประทานอาหารเองโดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากมารดา หรือบุคคลอื่น เป็นต้น

6. ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) คือ ความต้องการที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่ยากลำบากให้ประสบผลสำเร็จ หรือพยายามเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง เพื่อให้การทำงานของตนประสบความสำเร็จ จากการศึกษาพบว่าเพศชายจะมีระดับความต้องการความสำเร็จมากกว่าเพศหญิง

7. ความต้องการที่จะสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่น (Need for Affiliation) เป็นความต้องการที่จะทำให้ผู้อื่นรักใคร่ ต้องการรู้จักหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต้องการเอาอกเอาใจ มีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง พยายามสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลอื่น

8. ความต้องการความสนุกสนาน (Need for Play) เป็นความต้องการที่จะแสดงความสามารถ ต้องการหัวเราะเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด มีการสร้างหรือเล่าเรื่องตลกขบขัน มีการพักผ่อนหย่อนใจ มีการเล่นเกมกีฬา เป็นต้น

9. ความต้องการแยกตัวออกจากผู้อื่น (Need for Rejection) เป็นความต้องการ หรือความปรารถนาของตนเอง ในการที่จะแยกตนเองจากผู้อื่น ไม่มีความรู้สึกยินดียินร้ายกับบุคคลอื่น ต้องการเมินเฉยจากผู้อื่น

10. ความต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น (Need for Succorance) เป็นความต้องการให้บุคคลอื่นมีความสุข เห็นอกเห็นใจ มีความสงสาร ต้องการได้รับความช่วยเหลือ การดูแลคำแนะนำจากบุคคลอื่น

11. ความต้องการที่จะให้ความช่วยเหลือต่อบุคคลอื่น (Need for Nurturance) ความต้องการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับบุคคลอื่น โดยการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ไม่สามารถจะช่วยเหลือตนเองได้ หรือให้ความช่วยเหลือให้บุคคลอื่นพ้นภัยจากอันตรายต่าง ๆ

12. ความต้องการที่จะสร้างความประทับใจในตนเองให้กับบุคคลอื่น (Need for Exhibition) เป็นความต้องการที่จะให้บุคคลอื่นได้เห็น ได้ยินเกี่ยวกับเรื่องราวของตนเอง ต้องการให้ผู้อื่นมีความสนใจ สนุกสนาน แปลกใจ หรือตกใจในเรื่องราวของตนเอง เช่น เล่าเรื่องตลกขบขันให้บุคคลอื่นฟัง เพื่อบุคคลอื่นจะเกิดความประทับใจในตนเอง เป็นต้น

13. ความต้องการมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น (Need for Dominance) เป็นความต้องการที่จะให้บุคคลอื่นทำตามคำสั่งของตนเอง ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีอิทธิพลเหนือกว่าบุคคลอื่น

14. ความต้องการที่จะยอมรับผู้อาวุโสกว่า (Need for Deference) เป็นความต้องการที่จะยอมรับผู้อาวุโสกว่าด้วยความยินดี รวมทั้งนิยมชมชื่นในบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า พร้อมทั้งให้ความร่วมมือช่วยเหลือด้วยความยินดี

15. ความต้องการหลีกเลี่ยงความรู้สึกล้มเหลว (Need for Avoidance of Inferiority) เป็นความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความอับอายทั้งหลาย หรือการกระทำต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความละอายใจ

16. ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากอันตราย (Need for Avoidance Ham) เป็นความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดทางด้านร่างกาย ต้องการได้รับความปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง

17. ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากการถูกตำหนิหรือถูกลงโทษ (Need for Avoidance of Blame) เป็นความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงการลงโทษ ด้วยการคล้อยตามกลุ่ม เพราะกลัวการถูกลงโทษ

18. ความต้องการความเป็นระเบียบเรียบร้อย (Need for Orderliness) เป็นความต้องการที่จะจัดสิ่งของต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความประณีตงดงาม เช่น การจัดหนังสือในชั้นหนังสือให้เป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นต้น

19. ความต้องการที่จะรักษาชื่อเสียง (Need for Inviolacy) เป็นความต้องการที่จะรักษาชื่อเสียงของคนที่มียูไว้จนสุดความสามารถ เช่น การไม่ยอมขโมยแม้ว่าตนจะอดหิว

20. ความต้องการที่จะให้ตนเองมีความแตกต่างจากบุคคลอื่น (Need for Contrariness) เป็นความต้องการที่จะกระทำให้ตนเองไม่เหมือนกับบุคคลอื่น เช่น เพื่อนในกลุ่มใส่กระโปรงมาโรงเรียน แต่ตนต้องการให้แตกต่างจากบุคคลอื่น โดยการใส่กางเกงมาโรงเรียน เป็นต้น

จากที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า การจำแนกความต้องการด้านต่าง ๆ นั้น ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลทั้งสิ้น เพราะจากพื้นฐานทฤษฎีแต่ละทฤษฎีของความต้องการ มีความเชื่อและแนวคิดที่แตกต่างกันออกไป ผู้ศึกษาจึงควรใช้วิจารณญาณและวิเคราะห์แนวความคิดของแต่ละทฤษฎีให้ละเอียด เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง และเพื่อการเลือกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม ความหมายของการมีส่วนร่วมนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

อาภรณ์พันธ์ จันทร์สว่าง (2525 : 10) และนิรันทร จงวุฒิเวศย์ (2527 : 183) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมอย่างสอดคล้องกันว่า เป็นการเกี่ยวข้องกันทางจิตใจและอารมณ์ ที่เห็นพ้องกันในเรื่องความต้องการ ซึ่งความต้องการดังกล่าวเป็นเหตุให้เกิดการกระทำที่บรรลุถึงความต้องการของกลุ่ม ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มของตน

กลุ่มสังคมสาธารณสุข (2525 : 21) และยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 : 25) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมอย่างสอดคล้องกันว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม กำหนด การวางแผน การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวพวกเขาเอง

อาคม ศรีเจริญ (2539 : 11) และประพันธ์ ตรีบุบผา (2539 : 30) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมสอดคล้องกันว่า การดำเนินกิจกรรมในชุมชน วางโครงการ ร่วมปฏิบัติในรูปของการเสียสละแรงงาน เสียสละเวลา และการบริจาคโดยตรง หรือผ่านองค์กรในชุมชน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของชุมชน โดยมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์

Pearse และ Stiefel (1979 : 85) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การที่บุคคลที่อยู่ภายนอกเหตุการณ์หรือโครงการมาโดยตลอดมีโอกาสเข้ามาอยู่ในโครงการเพื่อควบคุมทรัพยากรต่าง ๆ ตามปริมาณของโครงการ

จากความหมายของการมีส่วนร่วมดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการแสดงออก ความรู้สึกนึกคิด การศึกษาปัญหา การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล ซึ่งอาจแสดงออกมาในรูปอื่น ๆ ได้เช่น ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ต่อกิจกรรมหรือปัญหาของกลุ่มที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความเป็นอยู่และอนาคตที่ดียิ่งขึ้นของประชาชน โดยที่ภาครัฐเข้าไปช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จ (วรวิทย์ อรรถโกวิทชาติ. 2542 : 25)

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526 : 10) และอคิน รพีพัฒน์ (2527 : 100 – 101) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนออกเป็น ดังนี้

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทาง และวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา

3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน

4. การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ปธาน สุวรรณมงคล (2527 : 82 – 83) Cohnen และ Uphoff (1980 : 324) และ White (1982 : 105) ได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประเภท คือ

1. การริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติประกอบไปด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานขอความร่วมมือ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ทางวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคมหรือส่วนบุคคล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Lowdemilk และ Laitas (1980 : 694 – 700) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. การสำรวจขั้นต้น

2. การศึกษาเพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

3. การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหา

4. การกำหนดทางแก้ปัญหา

5. การปฏิบัติตามโครงการ

6. การประเมินผลโครงการ

7. การพิจารณาบททวนโครงการที่ทำไปแล้ว

แคร์รี่ (Cary. 1976 : 144) ได้แบ่งลักษณะ การมีส่วนร่วมของชุมชน ในระดับบุคคลไว้ 5 ลักษณะ คือการเป็นสมาชิก การเป็นผู้เข้าร่วมประชุม การเป็นผู้ให้เงินช่วยเหลือ การเป็นกรรมการ และการเป็นหัวหน้า

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2542 : 19) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง (Parent Involvement) ว่า เป็นวิธีการหนึ่งที่กำลังค้ำขึ้น เมื่อมีการพัฒนาการศึกษาสำหรับผู้ปกครอง เข้าในระบบโรงเรียนแทนที่จะได้รับการศึกษาโดยตรงแก่ผู้ปกครองฝ่ายเดียว การจัดให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกิจกรรมที่โรงเรียน จะเป็นการให้การศึกษแก่ผู้ปกครอง ที่นอกจากผู้ปกครองจะได้รับความรู้เกี่ยวกับเด็กแล้ว ยังเป็นการสร้างเสริมเจตคติของผู้ปกครองที่ดีต่อการเรียน การจัดการศึกษา ครู และโรงเรียนด้วย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นการระดมสมอง ระดมกำลัง ระดมความคิดเห็น เพื่อพัฒนาให้เกิด

ประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร สำหรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นการแสดงให้เห็นถึง ความต้องการและความสนใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษา

สรุปได้การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองหมายถึง การให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ในการแสดงออก ความรู้สึกนึกคิด การศึกษาปัญหา การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผล ซึ่ง อาจแสดงออกมาในรูปแบบอื่น ๆ ได้เช่น ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์ต่อกิจกรรมหรือปัญหา ของกลุ่มที่เกิดขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความเป็นอยู่และอนาคตที่ดียิ่งขึ้นของประชาชน โดยที่ภาครัฐเข้าไป ช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมนั้นประสบความสำเร็จ

2. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในกระบวนการศึกษา

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 1 – 5) ได้กล่าวว่า ในอดีตที่ผ่านมาประมาณร้อยกว่าปีมาแล้ว ก่อนที่จะมีระบบโรงเรียนอย่างเช่นปัจจุบัน การจัดการศึกษาของไทยในยุคนั้นจะขึ้นอยู่กับผู้พ่อแม่ และครอบครัวที่ถ่ายทอดทุกสิ่งทุกอย่างของครอบครัวหรือของตระกูล เช่น ความรู้เรื่องการทำมาหา กินทั้งหลายจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง แต่เมื่อมีระบบการศึกษา คือมีระบบโรงเรียนอย่าง ปัจจุบัน ซึ่งเป็นระบบที่ค่อนข้างแข็งแกร่งมากเกินไป แข็งจนกระทั่งพ่อแม่ที่รักลูกอย่างยิ่งเกือบจะไม่มี ช่องว่างหรือโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับลูกหลานของตนเอง ซึ่งอย่างดีก็เข้าไป ส่งอาหารเช้า อาหารกลางวัน เหมือนกับที่โรงเรียนหลาย ๆ แห่ง ได้เปิดโอกาสให้ผู้พ่อแม่ได้ทำ

กุลยา ดันดิผลาชีวะ (2544 : 30) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน ว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับ โรงเรียน เป็นการสร้างคุณค่าการศึกษาให้กับเด็ก และเป็นการ สร้างคุณค่าให้กับสังคม เพราะหมายถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ครู และ โรงเรียนในการ สร้างสรรค์พัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตและพัฒนาได้เต็มศักยภาพ

การจัดการศึกษาตามระบบปัจจุบัน ที่เกิดจากโรงเรียนฝ่ายเดียว ทำให้ระบบการศึกษามี ปัญหาค่อนข้างมาก ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า การที่ผู้ปกครองไม่มีโอกาสและบทบาทใน การศึกษานั้น ทำให้ขาดครูที่เป็นผู้สอนลูก – หลาน ด้วยความรักไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย จำนวนไม่น้อยกว่า 20 – 30 ล้านคน ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 ที่ผ่านมามีความเชื่อว่า พ่อ แม่ คือ คนที่เป็นครูที่ดีที่สุด มี พลัง มีทุกสิ่งทุกอย่างรวมทั้งความตั้งใจ และความปรารถนาดีต่ออนาคตของลูกหลานของตนเอง เพราะฉะนั้น ในการจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้นำสาระที่สำคัญ 2 ส่วนมาบรรจุไว้ คือ (รุ่ง แก้วแดง. 2544 : 2 – 3)

2.1 การศึกษาเป็นสิทธิของผู้เรียน เดิมมีความเชื่อว่า การศึกษาเป็นสิทธิของสถานศึกษาที่จะจัดอะไรอย่างไรก็ได้ เพราะเวลาที่นำลูกไปเข้าโรงเรียนจะต้องไปนั่งอ้อนวอนร้องอน ขำร้ายยังต้อง

จ่ายเงินอีกเป็นจำนวนมาก เพื่อจะเอาลูก – หลาน เข้าโรงเรียน แต่ต่อไปนี้ในกฎหมายใหม่ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542) ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า การศึกษาเป็นสิทธิของผู้เรียน ไม่ใช่สิทธิของครูหรือสิทธิของผู้จัดการอย่างที่เคยเป็นในอดีต ดังนั้น การจัดการศึกษา จึงเป็นสิทธิของผู้ปกครองที่จะเข้าไปใช้สิทธิแทนลูกหลาน ซึ่งเรื่องดังกล่าวเป็นประเด็นสำคัญที่สุดที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

2.2 เดิมการจัดการศึกษาจะขึ้นอยู่กับคนเพียงไม่กี่คนเท่านั้น แต่ขณะนี้มีความมุ่งหมายและเจตนารมณ์ชัดเจนว่า ทุกฝ่ายในสังคมจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อสามารถให้การศึกษากับคนทุกชั้นทุกประเทศได้ เพราะฉะนั้นพ่อแม่ ผู้ปกครองจึงมีโอกาสมิบทบาทในการจัดการศึกษาให้บุตรหลานของตนเองได้อีกครั้งและในการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง สามารถจัดการศึกษาในครอบครัวได้ เป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่สากลเรียกว่า Home School ผู้ปกครองทุกคนสามารถจัดการศึกษาที่บ้านให้กับลูก – หลานของตนเองได้ นั่นคือบทบาทที่สำคัญมากสำหรับผู้ปกครอง ซึ่งการจัดการศึกษาที่บ้านจะจัดได้อย่างไรนั้น ถ้าเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในส่วนของการศึกษาภาคบังคับ พ่อแม่ ผู้ปกครองต้องไปติดต่อบริษัทสถานศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่งเพื่อปรึกษาหารือ ความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการศึกษา เรื่องหลักสูตร วิธีการรวมถึงค่าใช้จ่าย ส่วนรูปแบบที่จะทำได้นั้นมี 2 รูปแบบ (รุ่ง แก้วแดง. 2544 : 4 – 5) ดังนี้

1. ผู้ปกครองที่มีความพร้อม สามารถจัดการศึกษาได้ทุกอย่าง ทุกวิชา ทำได้เองทั้งหมด เพียงแต่รายงานผลการประเมินให้กับสถานศึกษาที่เป็นผู้ดูแล เป็นผู้ช่วยเหลืออาจจะตกลงกัน เช่น ภาคเรียนละครั้ง หรือปีละครั้งก็ได้

2. ผู้ปกครองที่ไม่ถนัดจัดการสอนในบางวิชา เช่น ไม่ถนัดวิชาคณิตศาสตร์ และหรือไม่ถนัดวิชาวิทยาศาสตร์ ให้โรงเรียนเป็นผู้จัดการศึกษาให้ โดยจัดเฉพาะวิชาที่มีความถนัดและสามารถทำได้

ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ นอกจากครู และผู้เรียนแล้ว ผู้ที่มีบทบาทสนับสนุนอย่างสำคัญคือ ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรสนับสนุนการสอนตลอดจนสื่อการเรียนการสอน การสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ห้องเรียน (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. 2543 : 21) กระบวนการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงศักยภาพและความต้องการของผู้เรียนนั้น นอกจากครู และนักเรียน แล้วยังรวมถึงฝ่ายนโยบาย ผู้บริหาร พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน และฝ่ายสนับสนุนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพราะหากทุกฝ่ายที่กล่าวมาข้างต้น มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการศึกษาแล้ว ผลที่ตามมาคือ เด็กได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การมีส่วนร่วมของพ่อ แม่ ผู้ปกครองใน

กระบวนการศึกษา จึงเป็นการวางรากฐานชีวิตของเด็กที่บ้าน และ โรงเรียน เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่าโรงเรียนเปรียบเสมือนบ้านที่สองของเด็ก การอบรมเลี้ยงดู และความเอาใจใส่ ดูแลเด็กเป็นอย่างดี จะทำให้เด็กได้มีการพัฒนา ครบทั้ง 4 ด้าน

3. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน

กิจกรรมความร่วมมือระหว่าง พ่อแม่ ผู้ปกครอง กับ โรงเรียนเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ให้มีบทบาทต่อการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา โรงเรียนทุกแห่งจะต้องส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วน หรือการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียของผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา ความเจริญก้าวหน้าของเด็กในทุก ๆ ด้าน ซึ่งแนวทางความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 68 – 79)

1. การอบรมเลี้ยงดู ผู้ปกครอง พัฒนาสมองของลูกตั้งแตอยู่ในครรภ์ โดยรับประทาน อาหารที่ถูกหลักโภชนาการมีประโยชน์ สร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ให้ลูกรับประทาน อาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกาย ตรวจและพัฒนาสุขภาพของลูกอย่างสม่ำเสมอ สังเกตแวວความสามารถ ของลูก อ่านหนังสือให้ลูกฟัง และเล่นกับลูกเพื่อฝึกการพูด การฟัง การสังเกต และการคิดวิเคราะห์ โรงเรียน ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้ความรู้แก่ ผู้ปกครอง ทั้งด้านการอบรมเลี้ยงดูลูกตามหลักวิชาการ การสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กแรกเกิดเปิด สนทนาปัญหาสุขภาพ เปิดห้องสมุดให้ผู้ปกครองหาความรู้ และเป็นที่ปรึกษาเรื่องการเรียนรู้ของ เด็ก

2. การสื่อสารระหว่างบ้านกับ โรงเรียน ผู้ปกครอง พบปะครูของลูกอย่างสม่ำเสมอ ดูแลลูกเรื่องการ ไป โรงเรียน การเรียน และการทำการบ้านอย่างใกล้ชิด ให้ข้อคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะต่อโรงเรียนในเรื่องต่าง ๆ และพบปะเครือข่ายผู้ปกครองและบุคลากรภายในโรงเรียน

โรงเรียน ควรควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองพบ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลของเด็กที่อยู่ใน โรงเรียนเผยแพร่ความรู้หรือวิธีการเรียนในห้องและนอกห้องเรียน การวัดผลประเมินผลให้ ผู้ปกครองทราบและกำหนดแนวทางการดำเนินการร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง และ จัดระบบพบปะผู้ปกครองและบุคลากรในโรงเรียนรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

3. การอาสาสมัครเพื่อพัฒนาการศึกษา ผู้ปกครองให้ความร่วมมือ เป็นอาสาสมัครเข้าร่วมในกิจกรรมของ โรงเรียน ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านปัจจัย เพื่อพัฒนาบุคลากรครูของ โรงเรียน และการลงมือช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนจัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง สร้างและ ขยายเครือข่ายผู้ปกครอง โรงเรียน สํารวจข้อมูลผู้ปกครองในเรื่องความรู้ ความชำนาญ ความ เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จัดห้องทำงานให้อาสาสมัครอย่างเหมาะสม สร้างบรรยากาศเป็นมิตรกับ

ผู้ปกครองส่งเสริม และสนับสนุนเครือข่ายผู้ปกครองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การออกหนังสือเชิญการเป็นวิทยากรบรรยาย การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่จำเป็น เป็นต้น

4. การจัดบรรยายภาคการเรียนการสอนที่บ้าน ผู้ปกครอง จัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ และการคิดสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง ถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมตามศักยภาพ

โรงเรียน ให้ความรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ให้เป็นแหล่งความรู้ของเด็กจัดกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมเพื่อให้เด็กได้แสดงออก

5. การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน ผู้ปกครอง สมัครเข้าเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนลูก เข้าร่วมฟังและอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานในโรงเรียน การเข้าร่วมคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา สาเหตุ เช่น กระบวนการเรียนการสอน การบริหารการเงิน เป็นต้น

โรงเรียน ประกาศรับสมัครเข้าเป็นคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน เผยแพร่สิทธิรูปแบบวิธีการของผู้ปกครอง ในการมีส่วนร่วมการบริหารงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้ความรู้และอบรมแนวทางการบริหารงานที่ผู้ปกครองต้องดำเนินการร่วมกับโรงเรียน และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมประเมินผลติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไข

6. การเป็นผู้ประสานงานระดมทรัพยากร ผู้ปกครอง ทำหน้าที่เชื่อมโยง ระหว่างแหล่งทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา กับ โรงเรียน ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เช่น บุคลากรหรือภูมิปัญญาในท้องถิ่น เพื่อช่วยให้โรงเรียนสามารถบริหารงานได้อย่างเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ โรงเรียนประสานงานกับแหล่งทรัพยากร ที่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนและรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีค่าอันสำคัญยิ่งให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ

กฤษยา ดันดิผลลาชีวะ (2544 : 34 – 36) ได้กล่าวถึงกิจกรรมมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน ซึ่งวิธีการที่โรงเรียนจะจัดกิจกรรมให้ง่ายและสะดวกในการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. กิจกรรมโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมที่เน้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม โดยทางโรงเรียนเป็นฐานของการจัดกิจกรรม ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแนะนำโรงเรียน วิธีปฏิบัติและการดำเนินงานของโรงเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอบรม การหารายได้ การแสดงของนักเรียน และกิจกรรมอื่น ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นในโอกาสพิเศษต่าง ๆ

2. กิจกรรมสานสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ และความคุ้นเคยกันในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนาและการเยี่ยมชม ได้แก่ การประชุมปรึกษา และการเยี่ยมบ้าน

3. กิจกรรมการสื่อสารสนเทศ เป็นกิจกรรมเน้นให้ผู้ปกครอง เป็นผู้รับข้อมูลเป็นหลัก ส่วนใหญ่ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน เช่น นโยบายการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมของโรงเรียน และกิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองเห็นภาพรวมของโรงเรียน เห็นภาพการเรียนการสอนของเด็ก นอกจากนี้ยังมี โทรศัพท์สายด่วน จดหมายข่าว โชมเพจ แผ่นพับข้อมูลโรงเรียนและปฏิทินการศึกษา

4. กิจกรรมการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม ในการจัดการเรียนการสอน ให้ผู้ปกครองเข้าถึงชั้นเรียนทั้งเป็นผู้สอน เป็นผู้ช่วยครู ตลอดจนจนถึงเป็นที่ปรึกษาสำหรับผู้ปกครองด้วยกัน

5. กิจกรรมการบริการ เป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเป็นบริการแก่สังคมและครอบครัว ได้แก่ ห้องสมุดของเล่น ศูนย์ดูแลเด็ก แลกเปลี่ยนสิ่งของที่ผู้ปกครองเหลือใช้ กิจกรรมสนับสนุนผู้ปกครองอื่น ๆ ตามความต้องการของชุมชน

6. กิจกรรมการตัดสินใจ เป็นกิจกรรมของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองระดับสูง ที่ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการตัดสินใจ และวินิจฉัยสั่งการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม ดังนี้คือ การวางแผนนโยบายร่วมกับโรงเรียน การสรรหาบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดหลักสูตร เป็นต้น

กฤษยา ตันติผลาชีวะ (2541 : 71) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในแง่ของการศึกษาว่ามีกิจกรรมที่หลากหลาย ที่ทางโรงเรียนสามารถจัดให้แก่ผู้ปกครองตามความสนใจ อาจเป็นได้ทั้งผู้ช่วยครู ผู้ร่วมวางแผนนโยบาย และผู้ร่วมกิจกรรม (กฤษยา ตันติผลาชีวะ. 2541 : 71 ; อ้างจาก Cordon and Browne. 1985 : 190) ผู้ปกครองคือผู้มีส่วนร่วมทางการศึกษาที่สำคัญสำหรับเด็กและจากการวิจัยของ บริเวอ์ (กฤษยา ตันติผลาชีวะ 2541 : 71 ;อ้างจาก Brewer. 1995 : 470 – 471) พบว่าวิธีการให้การศึกษแก่ผู้ปกครอง โดยให้ผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียน เป็นวิธีการอันดับแรก ที่ควรจัดให้มีขึ้น รองลงมาเป็น การจัดทำเอกสารแผ่นพับข้อความรู้ และจัดสัมมนาผู้ปกครอง ส่วนการให้การปรึกษา เป็นกิจกรรมสุดท้ายและจากผลการวิจัยของ อภิญญา เวชยชัย (2544 : 142 – 143) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และสถานศึกษา ดังนี้

1. รูปแบบสำคัญของการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และสถานศึกษา ในปัจจุบันมีหลายรูปแบบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้บริหาร โรงเรียน ในการส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดความร่วมมือ ขณะเดียวกันก็ขึ้นอยู่กับความพร้อมของครอบครัวที่ให้ความสนใจ และร่วมคิดค้นสร้างรูปแบบที่เหมาะสมร่วมกัน

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และสถานศึกษาที่เป็นอยู่ปัจจุบัน มีหลากหลายลักษณะ ได้แก่ ความสนใจส่วนบุคคล ได้แก่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่มีความสนใจต่อผลการเรียน ความประพฤติ การปรับตัว และปัญหาอื่น ๆ ในตัวลูกหลานตนเองเป็นเบื้องต้น

2.1 ลักษณะกลุ่มพ่อแม่ที่รวมตัวกันเองจากความสัมพันธ์ส่วนตัว เช่น เป็นพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็ก ๆ ที่เรียนห้องเดียวกัน มีโอกาสพบกันบ่อย ๆ และพัฒนาเป็นกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ

2.2 ลักษณะกลุ่มพ่อแม่ที่รวมตัวกันจากการเข้าร่วมกิจกรรมบางด้านของโรงเรียน เช่น เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในโรงเรียน ช่วยงานโรงเรียนด้านต่าง ๆ การเป็นวิทยากรพิเศษ การช่วยสอน เป็นต้น

2.3 ลักษณะกลุ่มที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ที่ร่วมงานกับโรงเรียนอย่างเป็นทางการ ตามรูปแบบและโครงสร้างที่โรงเรียนและสถานศึกษากำหนดไว้อยู่แล้ว เช่น เข้าร่วมในฐานะกรรมการระดับห้อง ระดับชั้น กรรมการเครือข่ายผู้ปกครอง กรรมการสมาคมผู้ปกครองและครูฯ เป็นต้น

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน จึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองได้รับทราบความเป็นไปภายในโรงเรียน และมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของเด็กทุก ๆ ด้าน อีกทั้งยังเป็นกรเปิด โอกาสให้ผู้ปกครองได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และรับทราบความเป็นไปเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นการสานสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน

4. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในระบบการศึกษาของประเทศต่าง ๆ

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในระบบการศึกษาของสหรัฐอเมริกา แบ่งได้เป็น 6 รูปแบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 15 – 18) ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูในฐานะที่เป็นพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งมีหน้าที่อบรมเลี้ยงดูลูกตามธรรมชาติอยู่แล้ว ดังนั้นบทบาทของพ่อแม่และผู้ปกครอง จึงเน้นการให้พ่อแม่ผู้ปกครอง ให้การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม โดยเฉพาะการจัดหาอาหาร อาหารเสริม และการตรวจความพร้อมทางด้านร่างกายของเด็ก เพื่อเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่บ้านให้เอื้ออำนวยต่อพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสังคมของเด็ก

2. การสื่อสารระหว่างบ้านและโรงเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการศึกษาในระดับสูงกว่าการอบรมเลี้ยงดูตามธรรมชาติ คือ การที่พ่อแม่ และผู้ปกครองมีเจตคติที่ดีต่อผู้ให้บริการจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพ่อแม่และผู้ปกครอง จึงเน้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันครอบครัวกับหน่วยงานทางการศึกษาใน

ทุกระดับ เพื่อให้พ่อแม่ และผู้ปกครองมั่นใจว่าสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้บริการที่เกี่ยวข้อง จะเป็นผู้รับช่วงดูแลบุตรหลานของตนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักวิชาการ ในขณะที่เดียวกัน โรงเรียนจะทราบสถานะทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และอารมณ์ของเด็กอย่างถูกต้อง ความร่วมมือในระดับนี้จะเน้นการส่งเสริมระบบการสื่อสารระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครองกับโรงเรียน

3. งานอาสาสมัครเพื่อการศึกษา การดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ ไม่สามารถดำเนินการเพียงเฉพาะลำพังบุคคล หากแต่ต้องการการสนับสนุนจากชุมชนต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับการบริการโดยตรง เนื่องจากกรุปปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางของกฎหมายฯ ต้องการความรู้เฉพาะทางและความเชี่ยวชาญใหม่ในการเป็นอาสาสมัครในโรงเรียน จะดำเนินการทัศนคติต่อกลุ่มเป้าหมายว่า กิจกรรมของโรงเรียนและการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บ้าน เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน เช่น พ่อแม่ และผู้ปกครองสามารถเป็นผู้ช่วยเด็กในการทำบ้าน การฝึกการอ่าน และทักษะในการคำนวณ หากผู้ปกครองรายใดสามารถอุทิศเวลาตามระยะเวลาที่แน่นอนในกิจกรรมข้างต้นได้ โรงเรียนจะจัดสถานที่ เช่น ห้องพักรูหรือห้องสมุด ให้ผู้ปกครองนั้น ๆ ดำเนินกิจกรรมดังกล่าว โดยสรุปรงานอาสาสมัครของผู้ปกครอง เป็นการอุทิศร่างกาย แรงใจ เพื่อช่วยปฏิบัติงานของโรงเรียน โดยไม่เข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

4. การจัดระบบการเรียนการสอนที่บ้าน นอกจากพ่อแม่ ผู้ปกครองจะเป็นกำลังหลักในการให้การอบรมเลี้ยงดูตามธรรมชาติแล้ว หน้าที่หลักของผู้ปกครองอีกประการหนึ่งคือ การจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เริ่มจากขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมประจำครอบครัว จนถึงการแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นบทบาทของพ่อแม่ และผู้ปกครองจึงเสมือนครู ผู้สอนและที่ปรึกษาเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ของบุตรหลานของตน

แนวทางการดำเนินงาน เพื่อตอบสนองหลักการดังกล่าว จึงเริ่มต้นจากการฟื้นฟูความรู้ ทักษะและความชำนาญของผู้ปกครองในการอ่าน และการคำนวณเพื่อเป็นพื้นฐานในการถ่ายทอดให้แก่เด็กในปกครองของตน ในบางกรณี ผู้ปกครองในละแวกเดียวกัน จะรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาความรู้ตนเอง และช่วยกันถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุตรหลานของตนด้วย เช่น กลุ่มช่วยสอนอ่านเขียนในละแวกที่อยู่อาศัย เป็นต้น

5. การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ถือเป็น การตัดสินใจครั้งยิ่งใหญ่ของผู้ปกครอง โดยเปลี่ยนสถานะจากการมีส่วนร่วมทางการศึกษาที่บ้านของตนเองมาสู่การดำเนินงานอย่างจริงจังกับโรงเรียน หรือหน่วยงานทางการศึกษา โดยเฉพาะการ

เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิด วิเคราะห์ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนการสอน การบริหารการเงิน และการบริหารงานบุคลากร ซึ่งมีระดับตั้งแต่การเข้าร่วมประชุมครู ผู้ปกครองจนถึงการสมัครรับเลือกตั้งเป็นกรรมการสถานศึกษา โดยหวังว่าความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของตน จะส่งผลให้การจัดทำและดำเนินนโยบายของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

6. การเป็นผู้ประสานงานในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา การมีส่วนร่วมทางการศึกษาของผู้ปกครองแบบสุดท้ายคือ ความพยายามในการเป็นผู้ประสานงานให้โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และนักเรียน มีความเชื่อมโยงกัน โดยพยายามอุดช่องโหว่ในการบริหารของโรงเรียน ด้วยการระดมบุคลากร เงินทุน วิทยาการใหม่ และระบบการบริหารงาน เพื่อช่วยให้โรงเรียนในพื้นที่สามารถบริหารงานได้อย่างแท้จริง ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมประเภทสุดท้าย จึงเป็นการผสมผสานระหว่างการเป็นอาสาสมัครเพื่องานทางการศึกษา กับการอุทิศตนอย่างจริงจัง ในการบริหารการศึกษา เช่น การเป็นกรรมการเขตการศึกษา

ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการศึกษาของผู้ปกครองในประเทศสหรัฐอเมริกา จึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีบทบาททางการศึกษาร่วมกับโรงเรียน โดยเริ่มตั้งแต่การอบรมเลี้ยงดูตามธรรมชาติในฐานะพ่อแม่ การสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน การมีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ของเด็กการสร้างผู้ปกครองให้เป็นอาสาสมัครทางการศึกษา การส่งเสริมระบบการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม และการส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของประเทศในสหภาพยุโรป การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองปรากฏอยู่ในทุกระดับ แต่ในระดับโรงเรียนจะแพร่หลายมากที่สุด ประเทศที่มีตัวแทนผู้ปกครองเป็นกรรมการทุกระดับการบริหาร คือ เยอรมัน สวีเดน และนอร์เวย์ระดับการมีส่วนร่วมในโรงเรียน ผู้ปกครองมักจะได้รับมอบอำนาจถึงขั้นการตัดสินใจ โดยการตัดสินใจมี 2 ประเภท (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 36 – 37) ดังนี้

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับหน้าที่ดำเนินงานประจำวันของโรงเรียน เช่น การทำตารางสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การรักษาระดับความสัมพันธ์ครู – ผู้ปกครอง และการควบคุมค่าใช้จ่าย
2. การตัดสินใจเกี่ยวกับงานสำคัญของการบริหารการศึกษา เช่น การจัดสรรงบประมาณให้โรงเรียน การพิจารณาอัตราครูและบุคลากรอื่น ๆ ของโรงเรียน การสรรหาคัดเลือกบุคลากร (ในบางกรณีรวมการคัดเลือกครูใหญ่ด้วย) และการพิจารณาหลักสูตร และวิธีสอน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในประเทศสมาชิกส่วนมากของสหภาพยุโรป จะจัดให้มีการอบรมผู้ปกครองในรูปของการสัมมนาหรือเรียนเป็นรายวิชาระยะสั้น ซึ่งมีเป้าหมายคือ ให้ผู้ปกครองได้เตรียมตัวเป็นอย่างดีในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และการศึกษาของ

ลูก ๆ ของตน ในบางประเทศไม่มีการฝึกอบรมผู้ปกครองเลย เช่น ลักเซมเบิร์ก ฟินแลนด์ สวีเดน ไอร์แลนด์ และนอร์เวย์ และในบางประเทศมีการฝึกอบรมเป็นลักษณะเฉพาะบางครั้ง เช่น อิตาลี ปอร์ตุเกส และลิทัวเนีย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในประเทศสหภาพยุโรป จะปรากฏอยู่ในทุกระดับ และในหลายประเทศส่วนมากจะจัดให้มีการอบรมผู้ปกครองเพื่อเตรียมตัวผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมกับการศึกษาได้เป็นอย่างดี

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองของประเทศอังกฤษ นับตั้งแต่เดือนกันยายนถึงที่ระบุไว้ในพันธะสัญญาระหว่างบ้านและโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544 : 40 – 43) มีดังต่อไปนี้

1. มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน กล่าวถึงมาตรฐานที่โรงเรียนมุ่งหวังไว้ เช่น ในเรื่องหลักสูตรจะต้องปรับเปลี่ยนให้กว้างขวางขึ้นและสมดุลขึ้น และโรงเรียนจะสนองตอบความต้องการของเด็กได้อย่างไร

2. การไปโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและตรงเวลา เพราะการใช้ชีวิตที่โรงเรียนอย่างมีคุณค่ามีความสำคัญต่ออนาคตของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง

3. วินัยและพฤติกรรม ผู้ปกครองมีบทบาทส่งเสริมความประพฤติที่ดีงามของนักเรียน

4. การบ้าน การทำการบ้านจะช่วยให้เด็กพัฒนาทักษะที่สำคัญต่าง ๆ ด้วยตนเอง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในประเทศสหภาพยุโรป จะปรากฏอยู่ในทุกระดับ และในหลายประเทศส่วนมากจะจัดให้มีการอบรมผู้ปกครองเพื่อเตรียมตัวผู้ปกครองให้มีส่วนร่วมกับการศึกษาได้เป็นอย่างดี

5. บทบาทของผู้มีส่วนร่วมและประโยชน์ที่ทุกฝ่ายจะได้รับ

การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ช่วยให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจในคุณค่าของตน และนำคุณค่านั้นมาสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนมิใช่ “เขตห้ามเข้า” อีกต่อไป หากแต่โรงเรียน ชุมชน สถาบันชุมชน ครอบครัว ย่อมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การร่วมมือกันของทุกฝ่าย คือ การสร้างพลังอันแข็งแกร่ง คำจูงใจ เกิดผลแก่เด็กและเยาวชน ดังนี้ (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543 : 57 – 61)

1. พ่อแม่ ผู้ปกครอง เข้ามามีบทบาทมากขึ้น โดยร่วมกับครูและผู้บริหารในการจัดและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของลูกทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน รวมทั้งในแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ

2. ชุมชน เข้ามาร่วมกำหนดนโยบายการจัดการจัดการกระบวนการเรียนรู้เป็นแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. หน่วยงานกลางกระจายอำนาจในการกำหนดนโยบาย เป้าหมายแก่สถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้สอน

4. สื่อมวลชนมีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ สนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษาร่วม สร้างความเข้าใจและเจตคติที่ถูกต้องแก่สังคมและส่งเสริมการปฏิบัติผลที่ผู้มีส่วนร่วมจะได้รับ

5. ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับความถนัด และความสนใจ ของตนเอง

6. ครูมีความรู้ ความเข้าใจ เมื่อประสบการณ์การจัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียน เป็นสำคัญช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข

7. พ่อแม่รู้และเข้าใจความถนัด ความสนใจ ความสามารถและศักยภาพในการศึกษา ของลูก

8. ผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับ ผู้เรียนเป็นโรงเรียนที่แท้จริง ไม่ใช่โรงสอน และได้ใช้กระบวนการบริหารที่นักเรียน ครู พ่อแม่ ชุมชนมีส่วนร่วม

9. สถาบันผลิตครูได้บัณฑิต และครูที่มีคุณภาพ ชุมชน และสังคมส่วนรวมได้พลเมือง ที่มีคุณภาพ ศักยภาพ ประเทศชาติได้พลเมืองที่ดี และองค์กรอื่น ๆ ได้มีส่วนช่วยประเทศในการ พัฒนาบุคคลที่จะเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพ และศักยภาพที่จะช่วยพัฒนาประเทศต่อไป

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544 : 32 – 33) ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้จากการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครองที่พึงจะได้รับ มีดังนี้

1. สมาชิกในครอบครัว

1.1 มีโอกาสได้เรียนรู้วิธีการใหม่ ๆ เกี่ยวกับการแนะแนว การเจริญเติบโตและ พัฒนาการ

1.2 มีความรู้ความเข้าใจโดยตรงเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์เรียนรู้หรือหลักสูตรที่สามารถนำมาประยุกต์ที่บ้านได้

1.3 ได้รับสมรรถนะ ความรู้สึกในการมีสมรรถนะในการมีส่วนร่วมกับการโปรแกรม การเรียน

2. ตัวเด็ก

2.1 ได้เห็นบทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่แตกต่างจากบ้าน

2.2 มีความคุ้นเคยกับผู้ใหญ่ที่มีทักษะความรู้สึก และวิธีสร้างความสัมพันธ์กับบุคคล อื่นที่นอกเหนือจากครอบครัวและครู

2.3 มีความสนใจเป็นเอกเทศมากยิ่งขึ้น

2.4 ได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายกว่าในหลักสูตร

3. ครูผู้สอน

3.1 มีโอกาสขยายโปรแกรมเพราะมีอัตราการเห็นด้วยสูง

3.2 สามารถเรียนรู้จากข้อความรู้ที่ผู้ปกครอง จากความรู้ประสบการณ์ ที่ผู้ปกครองนำมาแลกเปลี่ยน

3.3 มีโอกาสสังเกตเห็นความสัมพันธ์ของเด็กกับสมาชิกในครอบครัว

3.4 มีโอกาสสร้าง และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวอย่างมีความหมายทั้งกับเด็กและผู้ปกครอง

3.5 มีโอกาสแสดงปฏิสัมพันธ์กับเด็กเป็นรายบุคคล

จากรายงานการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการพัฒนาการศึกษาของอภิญา เวชชัย (2544 : 151) ได้สรุปผลดีของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีต่อเด็ก ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และองค์ภาคธุรกิจ ดังนี้

1. เด็ก

1.1 จะได้ประโยชน์สูงสุด และมีโอกาสในการเตรียมความพร้อม ด้านทักษะทางสังคมในระหว่างเรียน

1.2 มีโอกาสปรับปรุงระดับการเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพอื่น ๆ

1.3 มีผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด และได้รับการป้องกันจากภาวะเสี่ยง

2. ครอบครัว

2.1 เป็นผู้ช่วยเหลือ และเพิ่มประสบการณ์ในการเรียนรู้ให้แก่เด็ก

2.2 การทำงานร่วมกันนำไปสู่ความสัมพันธ์ในเชิงอาชีพและการทำงาน

2.3 มีโอกาสเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ในการพัฒนาการศึกษาลูก และการพัฒนาตนเอง

3. โรงเรียน

3.1 ครูและบุคลากร ได้รับการเสริมทักษะในการทำงานกับพ่อแม่

3.2 ได้เพิ่มประสบการณ์ในการทำงานกับพ่อแม่ที่มีความหลากหลาย

3.3 นำไปสู่การพัฒนาตนเอง และการพัฒนาการสื่อสารอย่างเหมาะสม

3.4 เพิ่มความมั่นใจในการจัดการปัญหาของเด็ก นำไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพ

มากขึ้น

4. ชุมชน

4.1 มีโอกาสเรียนรู้ระบบการจัดการศึกษาในโรงเรียน และนำมาปรับใช้ในชุมชน

4.2 ได้รับความร่วมมือจากครอบครัวต่าง ๆ ในการพัฒนาชุมชน

4.3 นำไปสู่การขยายจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสนับสนุนการศึกษาของเด็กในชุมชน

5. องค์กรภาคธุรกิจ

5.1 ความร่วมมือกับโรงเรียนนำไปสู่การสร้างสำนึกทางสังคมให้แก่พนักงานทั่วไป

5.2 บุคลากรในองค์กรมีโอกาสพัฒนาความรู้จากการเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครของโรงเรียน

5.3 เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความเชื่อมั่นในคุณค่าของตนเอง และรู้สึกมีส่วนร่วมกับโรงเรียนและชุมชนมากยิ่งขึ้น

6. บทบาทของผู้ปกครอง และชุมชน ตามแนวทางในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาของประเทศที่มีประเทศ ผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2542 นั้น ได้บัญญัติสาระที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชนตามแนวทางในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ดังนี้ (สำนัคนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. 2542 : 6 – 29)

หลักการจัดการศึกษา

มาตรา 8 (2) : ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

มาตรา 9 (6) : การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

หน้าที่ของบิดา มารดาและผู้ปกครอง

มาตรา 11 : บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้บุตร หรือบุคคล ซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว

หน่วยการจัดการศึกษา

มาตรา 12 : นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง สติธิที่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองได้รับ

มาตรา 13 : บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ ดังต่อไปนี้

(1) การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล

(2) เงินอุดหนุนจากรัฐ สำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ ทั้งนี้ตามกฎหมายกระทรวง

(3) การลดหย่อน หรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษา ตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 18 (3) : ศูนย์การเรียนรู้ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่น เป็นผู้จัด

แนวการจัดการศึกษา

มาตรา 23 : การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

มาตรา 24 (6) : สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

หลักสูตร

มาตรา 27 วรรคสอง : ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนการศึกษาต่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ความเข้มแข็งของชุมชน

มาตรา 29 : ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ

เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุน แลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

การศึกษาเอกชน

มาตรา 44 : ให้สถานศึกษาเอกชนตามมาตรา 18 (2) เป็นนิติบุคคล และมีคณะกรรมการ บริหารประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ผู้รับใบอนุญาต ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กร ชุมชน ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่า ทรัพยากรและการลงทุน

มาตรา 58 (2) : ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาบริจาคทรัพย์สินและ ทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษาและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษา ตามความเหมาะสม และจำเป็น จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นี้ เห็นได้ว่า ความสำคัญของ ทุก ๆ ส่วนในสังคม โดยเฉพาะบทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง มีความสำคัญในการจัดการศึกษา สำหรับ บุตรหลานของตนเองเป็นอย่างมาก เพราะความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะบทบาทของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาร่วมกับโรงเรียน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

1. ความสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย

วัยเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 8 ปี เป็นระยะที่สำคัญที่สุดของการพัฒนา ทั้งทางด้าน ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและบุคลิกภาพ เป็นวัยที่เรียกว่า ช่วงแห่งพลังการเจริญเติบโต ออก งามสำหรับชีวิตแตกต่างจากวัยอื่น ๆ ในช่วงชีวิตของความ เป็นมนุษย์ (สิริมา ภิญาณอนันตพงษ์. 2538 : 8)

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กระดับปฐมวัยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเด็กในระดับ ปฐมวัยนี้จะมีพัฒนาการด้านต่าง ๆ เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งพัฒนาการด้าน สติปัญญา ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับเด็ก เพื่อกระตุ้นให้เกิด การพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้เด็กได้มีพัฒนาการเจริญเติบโตเต็มตามศักยภาพของแต่ละคนต่อไป

โจน เฮนดริค (สิริมา ภิญาณอนันตพงษ์. 2538 : 8 ; อ้างจาก Joanne Hendrick.1984 : 8) ได้กล่าวว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย ควรสอน ควรกระตุ้น และส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก ให้เจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กัน โดยยึดหลักว่า เด็กคือใคร และเด็กต้องการอะไร ซึ่งการจัดการศึกษา ระดับปฐมวัยนั้น พื้นฐานสำคัญควรยึดหลัก ดังต่อไปนี้

1. เด็กมีพัฒนาการทุกขั้นตอน ดังนั้น ควรจัดเตรียมการจัดการศึกษาให้เหมาะกับระดับ

2. เพิ่มความสามารถในการพัฒนาเด็ก เน้นให้เด็กมีความมั่นใจในตนเอง เน้นคุณค่าของตนเอง

3. พัฒนาการทางด้านร่างกายและอารมณ์ให้ดีอยู่เสมอ เด็กเรียนรู้ด้วยกระบวนการเช่น การปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมประสบการณ์กับบุคคลและทำกิจกรรมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้ อย่างอิสระโดยผ่านการเล่น มีโอกาสตัดสินใจด้วยตนเอง

4. เด็กต้องการเวลาที่จะเป็นเด็ก ดังนั้น ไม่ควรกดดัน หรือเร่งให้เด็กมีความสามารถ เท่ากับเด็กระดับประถมศึกษา

เคนส์ (สิริมา วิทยุโยธอนันตพงษ์, 2537 : 49. อ้างจาก Katz, 1992 : 49) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ สนับสนุนว่าหลักในการจัดการศึกษา ควรยึดขอบข่ายของการตอบคำถามที่ว่า “เด็กต้องการอะไร” เคนส์ เสนอว่าพื้นฐานความต้องการของเด็กนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ใหญ่ต้องรู้ว่ามียะไรบ้าง และจะ ตอบสนองอย่างไร จึงจะพัฒนาเด็กอย่างได้ผล โดยยึดหลักคือ “กฎแห่งผลที่ดีที่สุด” ซึ่งกระทำได้ โดยการให้คิดว่าการให้ประสบการณ์ต่าง ๆ แก่เด็กในด้านต่าง ๆ เช่น ความเอาใจใส่ ความรัก การ กระตุ้น ความเป็นอิสระ ความแปลกใหม่ และการมีสิทธิเลือกทำกิจกรรม สิ่งเหล่านี้ควรให้จำนวน ตอบสนองแก่เด็กที่เพียงพอ และมีความถี่ในการทำ เขากล่าวต่อไปว่าควรตั้งคำถาม ถามว่าสิ่งที่เด็ก ต้องการนั้นมีอะไรบ้าง และสามารถพัฒนาทุกส่วนนี้ได้หมด ซึ่งขอบข่ายการจัดประสบการณ์ ให้กับเด็กควรครอบคลุมดังหัวข้อต่อไปนี้

1. เด็กต้องการความรู้สึกปลอดภัยอย่างแท้จริง ในส่วนความต้องการที่พัฒนาตัวเด็กใน ระยะนี้ความรู้สึกผูกพันอย่างมั่นคง ไม่ใช่เพียงแค่ผู้ใหญ่ให้ความอบอุ่นเท่านั้น แต่ต้องให้ความ ปลอดภัย หรือความมั่นคงแก่เด็ก

2. เด็กทุกคนต้องการความเพียงพอ หรือความสามารถที่จะทำ ไม่ใช่การสั้นมาก หรือ การเกินมากไป ควรเสริมสร้างเด็กให้มีความคิดเกี่ยวกับตนเองว่าเป็นคนดี โดยคิดคำนึงนั้นให้อยู่ ในขอบเขตที่เพียงพอ ไม่ใช่ว่าตัวเองมีความดีเกินความจริง

3. เด็กทุกคนมีความรู้สึก หรือประสบการณ์เกี่ยวกับชีวิตของเขาในทางที่ดีว่า ชีวิตมี คุณค่าความพอใจอย่างมีเหตุผล ความสนใจ ความแท้จริง ดังนั้น ควรทำในสิ่งที่เด็กรู้สึกชีวิตของ เขาเป็นความจริงความแท้จริง ชีวิตมีค่า และมีความพอใจ ไม่ว่าจะเด็กจะอยู่ในบ้านหรือโรงเรียน

4. เด็กต้องการให้ผู้ใหญ่หรือเพื่อนเด็กอื่น ๆ ร่วมให้เขาต้องตัดสินใจด้วยประสบการณ์ ตนเองไม่ควบคุมเด็กทุกด้าน ปล่อยให้เรียนรู้ และตัดสินใจที่จะกระทำกิจกรรมอะไรด้วยตนเอง

5. เด็กต้องการให้ผู้ใหญ่ยอมรับดีกว่า มีอำนาจในตัวเอง ในเรื่องของการมีประสบการณ์ที่กว้างขึ้น ความรู้และความฉลาด

6. เด็กต้องการผลที่ดีที่สุด จากการตอบสนองกลับจากผู้ใหญ่และเพื่อน ๆ ซึ่งคุณสมบัติที่ควรให้แก่เด็กนั้น ได้แก่ ความสามารถ ความซื่อสัตย์ ความใจดี เมตตา การยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น เด็กต้องการความสัมพันธ์หรือประสบการณ์กับผู้ใหญ่ ผู้ซึ่งเต็มใจทำในสิ่งที่มีความสำคัญและการดูแลรักษาอย่างมีค่า

ความต้องการทั้ง 6 ประการที่กล่าวนี้ ควรเป็นหลักของความรับผิดชอบที่ผู้ใหญ่ควรจัดให้เด็กสำหรับชีวิตที่มีคุณค่าแก่เด็กทุกคน ดังนั้น จึงเป็นความหมายอย่างลึกซึ้ง เพราะการจัดแนวประสบการณ์ สำหรับเด็กปฐมวัยถือเป็นหัวใจหลักในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก (สิริมา ภิญโญ อนันตพงษ์. 2538 : 8 - 9)

เปสตาลอซซี (นิตยา ประพฤติกิจ. 2539 : 9, อ้างถึงใน Pestalozzi. 1989 : 105) กล่าวว่า การศึกษาต้องเป็นไปตามธรรมชาติ และเป็นการพัฒนาตนเอง การสอนให้มีความเมตตา กรุณาต่อกัน ย่อมมีคุณค่ากว่าการสอนให้คนมีความรู้เพียงอย่างเดียว การสอนต้องคำนึงถึงความพร้อมของเด็กเป็นสำคัญ ให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ได้ลงมือค้นคว้าด้วยตนเอง และเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัส

ฟร็อบเอล (นิตยา ประพฤติกิจ. 2539 : 9, อ้างถึงใน Froebel. 1993 : 97) กล่าวว่า การศึกษาระดับปฐมวัยมีความสำคัญที่สุดในการปฏิรูปการศึกษา ครูควรส่งเสริมพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก และดูแลเอาใจใส่เด็ก กิจกรรมที่ทำได้จะต้องเหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของเด็ก การสอนจะต้องอาศัยเครื่องมือที่สร้างขึ้นต่าง ๆ

มอนเตสซอรี (นิตยา ประพฤติกิจ. 2539 : 10, อ้างถึงใน Montessori. 1987 : 114) กล่าวว่า เด็กมีความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงควรมีเสรีภาพที่จะเลือกทำกิจกรรมใด ๆ ตามความพร้อมและความสนใจของเด็ก และรับผิดชอบต่องานของตนเอง ครูเป็นเพียงผู้ชี้แนะเวลาที่เด็กต้องการ สุขภาพอนามัยเป็นเรื่องสำคัญสำหรับเด็ก ครูจะต้องหมั่นตรวจตราดูแลสุขภาพของเด็ก

NAYEC ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบทางด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย ของรัฐบาลอเมริกาซึ่งย่อมาจากคำเต็มว่า National Association for the Education of Young Children กล่าวถึงหลักการสำคัญที่เป็นแนวทางกำหนดจุดมุ่งหมาย และขอบข่ายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ NAYEC เน้นนั้น (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2538 : 9 - 10, อ้างถึงใน NAYEC. 1987 : 69) เป็นการที่ครูนำความรู้ทางด้านพัฒนาการเด็ก มาจัดกิจกรรมวัสดุ อุปกรณ์ให้เหมาะสมกับอายุของเด็ก และใช้ความรู้เพื่อเชื่อมโยง ความแตกต่าง ความเจริญเติบโต ความสนใจ ประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อที่จะจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน การเล่นของเด็กทำให้เกิดการเรียนรู้ ช่วยให้เด็กมี

ความก้าวหน้า และมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญ เสริมสร้างสติปัญญา สังคม อารมณ์และร่างกาย ให้เจริญเติบโต ดังนั้น ควรให้เด็กเป็นผู้ริเริ่มเด็กเป็นผู้บอกความต้องการ และครูเป็นผู้สนับสนุนการเล่น (การเรียนรู้ของเด็ก) สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนเสริมสร้างให้เด็กปฏิบัติ ได้มีพัฒนาการที่เหมาะสม นอกจากนี้ NAYEC ได้ตั้งเกณฑ์เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ที่มีขอบข่ายสำคัญครอบคลุม 5 หัวข้อใหญ่ คือ แนวการจัดประสบการณ์โดยทั่วไป ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน การประเมินพัฒนาการเด็ก และคุณภาพของครู

‘ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 35) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังนี้คือ

1. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อที่จะส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา
2. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ วิธีการจึงไม่เป็นไปตามระบบการจัด และการใช้หลักสูตรเหมือนระดับอื่น จึงเรียกหลักสูตรว่าเป็นแนวการจัดประสบการณ์
3. แนวการจัดประสบการณ์ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้กับเด็กระดับปฐมวัย เพื่อให้พัฒนาครบทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงอายุเป็นหลัก มิใช่มุ่งจะให้อ่านเขียน
4. ขอบข่าย และเนื้อหาสาระ ในแนวการจัดประสบการณ์ไม่ได้แบ่งเป็นวิชา รายวิชา แต่มีลักษณะเป็นการจัดรวมกันเป็นหน่วยการสอน ลำดับความยากง่ายของแต่ละประสบการณ์
5. จัดประสบการณ์ในรูปกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง

ดังนั้น การจัดการศึกษาสำหรับเด็กระดับปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นจุดต่อเนื่องระหว่างบ้านกับโรงเรียน และเป็นภารกิจที่ต้องทำร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง และครู จะขาดฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาของเด็กให้เป็นไปอย่างถูกต้องสมบูรณ์ (โชติรส โสภณมณี. 2543 : 29) ขณะเดียวกัน โรงเรียนอนุบาล หรือสถานศึกษาระดับปฐมวัย เป็นจุดแรกที่เด็กได้มีโอกาสสัมผัสเมื่อเข้าสู่ระบบการศึกษา หากเด็กได้รับประสบการณ์ที่ดีงาม และมีเจตคติที่ดีต่อโรงเรียน ก็จะทำให้เด็กประสบความสำเร็จด้านการเรียน ประสบความสำเร็จในชีวิต และในที่สุดก็จะเจริญเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไปในอนาคต

2. การจัดหลักสูตร

หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2541 : 35) หลักสูตรและแนวการจัดโรงเรียนในปัจจุบัน ได้รับการพัฒนามาโดยตลอด แนวคิดส่วน

ใหญ่ได้รับอิทธิพลจากประเทศแถบตะวันตกและสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เพราะได้รับการศึกษาค้นคว้าวิจัย และมีการเผยแพร่แนวคิดวิธีการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กปฐมวัย (นิตยา ประพฤติกิจ. 2539 : 9 - 10)

สำหรับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย นิยมใช้คำว่า “แนวการจัดประสบการณ์” แทนคำว่า “หลักสูตร” ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับนี้มีความแตกต่างจากระดับประถมศึกษา คือ ไม่ได้เป็นการศึกษาภาคบังคับ และอีกประการหนึ่ง การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนั้น มีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันเนื่องจากหลักสูตรประถมศึกษานั้นถือว่เป็นการศึกษา จึงเป็นการจัดการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน ให้คงสภาพอ่านออกเขียนได้ คิดคำนวณได้ สามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัย แต่ในระดับปฐมวัยนั้นเป็นการพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน คือด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ยังเป็นการปูพื้นฐานที่จะเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำว่า หลักสูตร ที่นำไปใช้กับการจัดการศึกษาทุกระดับย่อมทำให้มีความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตร หรือแนวการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัยมากยิ่งขึ้นเพราะจะทำให้ผู้เรียนได้เห็นภาพรวม หรือโครงของการจัดการศึกษาระดับนั้น ๆ มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า หลักสูตร ต่างทัศนะกัน ดังนี้ (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2538 : 56 - 57)

บริเวอ์ (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2538 : 56, อ้างจาก Brewer. 1992 : 130) ให้ความหมายว่าประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน การวางแผนการเรียนรู้ รายการหรือหัวข้อ ที่จัดให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523 : 43) ให้ความหมายของคำว่า หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ และการพัฒนาตนเองในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา หลักสูตรที่ดีต้องตอบสนองความสนใจของผู้เรียน อันสอดคล้องกับความต้องการของชีวิตที่เหมาะสมที่สุด ได้แก่ สภาพทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม สภาพแวดล้อมทางด้านจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สภาพการเมืองการปกครอง สภาพทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยมและคุณธรรม

เขวพา เฉชะคุปต์ (2536 : 12, อ้างถึงใน ราสี ทองสวัสดิ์. 2537 : 64) ได้สรุป ความหมายของหลักสูตรว่า

1. ความหมายกว้าง หลักสูตร คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในตัวเด็กในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งหมายรวมถึง โรงเรียน ชั้นเรียน อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนต่าง ๆ เพื่อน กิจกรรมเสริมหลักสูตร สนามเด็กเล่น วิธีสอน กิจกรรม การวางแผน หนังสือ ความสัมพันธ์กับ

บุคคลต่าง ๆ ครู เพื่อนบ้าน ฯลฯ รวมทั้งบรรยากาศต่าง ๆ ที่ครูสามารถจัดขึ้น เพื่อให้เด็กเกิดการพัฒนาตามที่ต้องการ

2. ความหมายแคบ หมายถึง การจัดโปรแกรมการศึกษาที่ประกอบไปด้วยเนื้อหาวิชา และการจัดประสบการณ์จากความหมายของหลักสูตรที่แตกต่างกันนั้น พอจะสรุปได้ว่านักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ใน 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2529 : 512) หลักสูตร คือ แผนการจัดประสบการณ์ ให้กับนักเรียนในชั้นเรียน เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และหลักสูตร เป็นการอธิบายถึงลักษณะของกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

‘สรุปทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในตัวเด็กในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งหมายรวมถึง โรงเรียน ชั้นเรียน อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนต่าง ๆ เพื่อน กิจกรรมเสริมหลักสูตร สนามเด็กเล่น วิธีสอน กิจกรรม การวางแผน หนังสือ ความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ครู เพื่อนบ้าน ฯลฯ รวมทั้งบรรยากาศต่าง ๆ ที่ครูสามารถจัดขึ้น เพื่อให้เด็กเกิดการพัฒนาตามที่ต้องการ

2.1 การจัดหลักสูตรตามปกติในโรงเรียน

สำหรับในระดับปฐมวัยศึกษานั้น เนื่องจากการศึกษาก่อนภาคบังคับ การที่จะจัดทำหลักสูตรให้แน่ชัดตายตัวเป็นหนึ่งเดียวกัน ให้ทุกสถานศึกษาปฐมวัยได้ใช้ ยังไม่ได้มีการกำหนดเป็นทางการไว้แน่นอน แต่หน่วยงานของรัฐบาลคือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน โดยใช้คำว่า “แนวการจัดประสบการณ์” และได้มีการจัดทำหลักสูตรเป็นรูปเล่มเรียกว่า “แนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนปฐมวัยศึกษา” (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2538 : บทควมนำ)

ฮาตส์ (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2538 : 57 – 59, อ้างจาก Hass. 1982 : 82) กล่าวว่า การกำหนดการสร้างหลักสูตร มีองค์ประกอบอยู่ 4 ข้อ คือ

1. ข้อบังคับของสังคม คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ที่มีลักษณะความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความแตกต่าง ความกดดัน การเปลี่ยนแปลง ความเป็นไปของประเพณี วัฒนธรรม หลักสูตรจะต้องพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นความเคลื่อนไหวในสังคมนั้น ๆ เป็นจุดเริ่มต้นความรู้ เรื่องพัฒนาการมนุษย์ในการจัดหลักสูตรจะต้องพิจารณาเรื่องพัฒนาการมนุษย์มาเป็นพื้นฐานในการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสม

2. วิธีการเรียนรู้ การจะจัดหลักสูตรการศึกษาให้แก่ผู้เรียนแต่ละระดับ ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการจัดให้เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน

3. เนื้อหาความรู้กับสติปัญญา เป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดแนวประสบการณ์เด็ก ๆ สามารถรับรู้ข้อมูลและถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ได้อย่างไร ควรมีวิธีการจัดหลาย ๆ แบบ เพื่อให้เหมาะสมกับความแตกต่างด้านสติปัญญาของเด็กแต่ละคน

ส่วน สุนน อมรวิวัฒน์ (2530 : 92 - 93) กล่าวว่า พื้นฐานที่จำเป็นในการสร้างหลักสูตร นั้น มีพื้นฐานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. พื้นฐานทางด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เป็นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ความเคลื่อนไหว ปรากฏการณ์ ปัญหา ความต้องการ ความยากจน อาชีพ รายได้ แนวความคิด สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ความล้ำหลัง ความก้าวหน้า การพัฒนาช่องว่างของชีวิตความเป็นอยู่ ฯลฯ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้การพัฒนาถึงจุดหมาย เป้าหมายของหลักสูตรมีทิศทางที่ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง

2. พัฒนาการของผู้เรียน การรู้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวผู้เรียน และคุณสมบัติทั่ว ๆ ไป เช่น พื้นความรู้ วัย เพศ ความสนใจ จะช่วยทำให้การจัดหลักสูตรเป็นไปได้อย่างตรงกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างดีขึ้น ตัวอย่างเช่น การจัดหลักสูตรให้กับผู้เรียนวัย 8 - 10 ปี ย่อมจะต้องต่างจากการจัดหลักสูตรให้กับเด็กวัย 18 - 25 ปี

3. ประวัติการศึกษา ในการสร้างหลักสูตร ผู้สร้างควรจะได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของการจัดการศึกษาของประชากรด้วย เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร ควรรู้ประวัติความเป็นมาตั้งแต่เริ่มแรกกว่า เป็นการศึกษาแบบวิชาเรียน ก่อนที่จะมีการจัดการศึกษาวิชาหนังสือตามวัดวาอารามแล้ว จึงมีการจัดการศึกษาเพื่อทวยราษฎร์ การศึกษาภาคบังคับ และกลายมาเป็นการผสมผสานรูปแบบของการจัดการศึกษาวิชาหนังสือและวิชาชีพ เป็นต้น

4. พื้นฐานทางด้านปรัชญา ทางการศึกษา และทฤษฎีทางด้านจิตวิทยา พื้นฐานทางด้านปรัชญา หรืออุดมการณ์ที่สังคมยึดถือ จะเป็นตัวสำคัญในการกำหนดเป้าหมาย และจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ในหลักสูตร เช่น ถ้าปรัชญานั้นอยู่ในค่าย Progressive ลักษณะของหลักสูตรจะเน้นไปที่ความสนใจและความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก ถ้าเน้นปรัชญาค่าย Essentialist ก็จะมีมุ่งความสำคัญไปที่เนื้อหาความรู้และวิทยาการที่สร้างสมมา ตลอดจนการถ่ายทอดวัฒนธรรมเหล่านี้ จำเป็นในการสร้างหลักสูตร เพราะทฤษฎีการศึกษาจะบอกให้รู้ว่า จะสร้างจุดมุ่งหมายอย่างไร จะกำหนดเนื้อหาอย่างไร จึงจะเป็นสัดส่วนในระหว่าง พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ในการจัดเนื้อหานั้นควรจะอยู่ในรูปแบบใด เช่น จากง่ายไปยากหรือตามลำดับเหตุการณ์หรือตามลำดับความคิด และยังช่วยกำหนดด้วยว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นควรทำอย่างไร

กรมวิชาการ (2540 : 31 - 34) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก่อนประถม ศึกษา เพื่อให้เด็กอายุ 3 - 6 ปี มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. มีสุขภาพดี เจริญเติบโตตามวัยและมีพฤติกรรมอนามัยที่เหมาะสม
2. ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
3. ร่าเริง แจ่มใส มีความสุข และความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
4. มีคุณธรรมและจริยธรรม มีวินัยในตนเอง และความรับผิดชอบ
5. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัย
6. อยู่กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตย
7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมในท้องถิ่น และความเป็นไทย
8. ใช้ภาษาในการสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
9. มีความสามารถในการคิด การแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
10. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

โคลเบอร์ก (สิริมา ภิญา โญอนันตพงษ์. 2537 : 11 - 15, อ้างจาก Kohlberg, 1968 : 87)

เป็นนักทฤษฎีที่เน้นเรื่องความสำคัญของเด็กปฐมวัย เห็นความสำคัญว่าแนวการจัดประสบการณ์ในระดับนี้ ควรมีความแตกต่างอย่างเห็น ได้ชัดจาก โปรแกรมการศึกษาระดับอื่น เขาเสนอว่าทฤษฎีที่นำมาใช้ในระดัปฐมวัยนี้ ควรครอบคลุมถึง ทฤษฎีด้านวุฒิภาวะ ทฤษฎีด้านพฤติกรรมนิยม และทฤษฎีด้านพัฒนาการทางสติปัญญา เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องทั้งในด้านการพัฒนาเด็ก และความต้องการของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร อีกทั้งสอดคล้องกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้ในการพัฒนาหลักสูตรจึงจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนที่รอบคอบ มีกระบวนการดำเนินงานที่เหมาะสม และควรจะต้องเลือกบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ครูและผู้ปกครอง ได้มีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรตั้งแต่ต้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของเด็ก และผู้ปกครองจะได้เข้าใจร่วมกันอย่างถูกต้อง

จะเห็นได้ว่า หลักสูตร หรือแนวการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัยนั้น มีความสำคัญมากในการใช้เป็นแนวทางที่จะพัฒนาเด็กเพื่อให้บรรลุผลตามที่วางไว้ เพราะหลักสูตรเป็นมรดกประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีความเหมาะสมกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

สรุปได้ว่าการจัดหลักสูตรตามปกติในโรงเรียน หมายถึง การจัดประสบการณ์ หรือทุก ๆ อย่างที่เด็กหรือผู้เรียนได้รับจากโรงเรียนหรือสถานศึกษานั้น ๆ ตามจุดประสงค์ที่ทางโรงเรียนหรือสถานศึกษาได้ตั้งไว้

2.2 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่จัด และดำเนินการโดยนักเรียนภายใต้การควบคุมดูแลของสถานศึกษา เพื่อสนองความถนัด ความสนใจ และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนนอกเหนือจากที่ได้จัดไว้ในหลักสูตรปกติ ไม่มีการคิดหน่วยกิตหรือคะแนนทางวิชาการ และผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านั้นด้วยความสมัครใจ (ชาญชัย ศรีไสยเพชร. 2531 : 5)

กิจกรรมเสริมหลักสูตร มีชื่อเรียกต่างกันไป เช่น กิจกรรมพิเศษกิจกรรมนอกหลักสูตร กิจกรรมนักเรียน กิจกรรมพิเศษ เป็นต้น ส่วนในภาษาอังกฤษนั้นมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันเช่น Extra Curricular activities, Semi - Curriculum, Student - Activities เป็นต้น (จิตรารัตน์ - โพธิ์มามกะ. 2523 : 1)

สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น การจัดกิจกรรมพิเศษ หรือการจัดบริการต่าง ๆ ให้กับเด็กปฐมวัยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หรือการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ๆ ในระดับนี้ บริการต่าง ๆ ที่จัดให้กับเด็กได้แก่ บริการอาหารว่างและอาหารกลางวัน บริการสุขภาพอนามัย เช่น การตรวจฟัน การตรวจร่างกาย โครงการทางด้านส่งเสริมนันทนาการ โครงการชมรมหรือสมาคมผู้ปกครอง โครงการห้องสมุด หรือสื่อต่าง ๆ ที่ทันสมัย เป็นต้น (สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. 2538 : 121)

การจัดบริการและสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย และจิตใจให้เหมาะสมกับวัย มีดังนี้ (สำนักคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2542 : 23 - 24)

1. การจัด / บริการโภชนาการ และสุขาภิบาลที่ถูกสุขลักษณะ และเพียงพอ เช่น มีน้ำดื่ม น้ำใช้ อาหาร ห้องน้ำ ห้องส้วม ที่สะอาด ถูกหลักอนามัยและเพียงพอกับจำนวนนักเรียน
2. การจัดนันทนาการและบริการตรวจสุขภาพอย่างทั่วถึง เช่น เด็กนักเรียนได้รับการตรวจสุขภาพหรือภูมิคุ้มกัน โดยแพทย์หรือสาธารณสุขอย่างเหมาะสมกับวัย และมีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมให้เหมาะสมกับวัย เช่น งานอดิเรก ยามว่างเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ การเล่น / ชม เช่น เกม และกีฬาสมัครเล่น การเล่นดนตรี / แต่งเพลง / ร้องเพลง และกิจกรรมเคลื่อนไหวเข้าจังหวะ การเล่นเกมและการแสดงต่าง ๆ กิจกรรมสื่อความหมาย เช่น การฟัง พูด อ่าน เขียน กิจกรรมพัฒนาการศึกษา เช่น ท่องเที่ยว ค่ายพักแรม ทัศนศึกษา กิจกรรมพิเศษในโอกาสสำคัญตามขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

3. มีการจัดระบบรักษาความปลอดภัย เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและชุมชน มีการจัดสวัสดิการ / ความช่วยเหลือที่เอื้ออำนวยให้นักเรียน ที่มีความจำเป็น ได้มีโอกาสได้เรียนอย่างเต็มที่ เช่น ทุนการศึกษา ยกเว้นค่าธรรมเนียมการเรียน และทุนอาหารกลางวัน เป็นต้น มีการ

จัดบริการแนะแนวทุกด้านอย่างทั่วถึงและเป็นระบบซึ่งในการจัดบริการด้านต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การจัดบริการพิเศษในโรงเรียน การจัดบริการด้านอาหารหรือโภชนาการ

งานด้านอาหาร เป็นงานที่สถานศึกษาปฐมวัยจะต้องจัดบริการให้แก่เด็ก การให้บริการอาหารจัดได้ทั้งช่วงเวลาเช้า กลางวัน และบ่าย โดยสามารถจัดได้หลายรูปแบบโดยเลือกจัดตามความเหมาะสมของสภาพการณ์ของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพ บริการด้านความสะดวก สร้างนิสัยการกินที่ดีและให้เด็กได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าโภชนาการ (อารมณ สุวรรณปาน. 2537 : 234)

ปราณี แก้วเจริญ (2533 : 160 - 161) กล่าวถึงหลักการจัดอาหารให้เด็กปฐมวัยใน ส่วนของการกำหนดรายการอาหารว่า สิ่งที่ต้องคำนึงประการหนึ่ง คือ ความต้องการของเด็กโดยได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณสมบัติของอาหารที่เด็กชอบดังต่อไปนี้

1. รูปร่าง และขนาด เด็กชอบอาหารที่แตกต่างกันหลายรูปแบบ ตักรับประทานง่าย เด็กชอบอาหารที่เป็นชิ้น อาจเป็นชิ้นเล็ก ๆ รูปไข่ รูปกลม รูปเหลี่ยม หรืออาหารที่ตัดเป็นชิ้นเสียบไม้
2. สี เด็กชอบอาหารที่มีสีต่าง ๆ เช่น สีเหลืองของฟักทอง สีเขียวของผัก สีแดงของซอสมะเขือเทศ ดังนั้นถ้าเป็นอาหารมากกว่า 1 รายการ ควรจัดรายการอาหารที่เข้ากันได้ ไม่ซ้ำกันจนเกินไป
3. ลักษณะของเนื้อ ลักษณะเนื้อของอาหารมีหลายลักษณะ เช่น อ่อนนุ่ม กรอบ เหลว ชุ่ม และเนื่องจากเด็กชอบความซ่าซาก ดังนั้นในรายการอาหารเดียวกันจึงควรจัดให้มีหลายลักษณะ
4. รสชาติอาหาร เด็กชอบอาหารที่มีรสอร่อย และมีรสหวานมากกว่าเปรี้ยวหรือเค็ม
5. กลิ่น เด็กไม่ชอบอาหารที่มีกลิ่นฉุน เช่น หัวหอม ต้นหอม แต่ควรใส่ให้เด็กรับประทานบ้างเพื่อความเคยชิน
6. อุณหภูมิ ภูมิอากาศ และอุณหภูมิของอาหารมีอิทธิพลต่อความรู้สึกอยากอาหารของเด็ก ฉะนั้นเวลาที่อากาศร้อน จัดอาหารจำพวกเครื่องดื่มเย็น ๆ ถ้าเป็นช่วงที่อากาศหนาวควรหาอาหารหรือเครื่องดื่มอุ่น ๆ

วารภรณ์ รักรวิชัย (2536 : 61 - 65) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่ต้องการอาหารถูกสัดส่วนและปริมาณที่เพียงพอ ดังนั้นนอกจากจะจัดอาหารที่มีคุณค่า คือ มีสารอาหารครบทั้ง 5 หมู่แล้วควรให้เด็กได้รับประทานอาหารในปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการของร่างกายด้วย และที่

สำคัญในเรื่องของความสะอาดก็ควรเน้นให้มาก เพราะแม้ว่าอาหารดีมีประโยชน์เพียงใด หากไม่สะอาดก็อาจทำให้เกิดโรคได้ เช่น โรคอุจจาระร่วง ฯลฯ

ดังนั้น ในการจัดอาหารให้กับเด็กในระดับปฐมวัย มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กมาก เพราะอาหารเป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดสำหรับชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในระดับปฐมวัย เมื่อเกิดภาวะการขาดอาหารแล้ว สมอและร่างกายไม่สามารถทำงานได้เป็นปกติ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก จึงควรจัดหาอาหารที่มีคุณค่าเหมาะสมกับวัยของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับประโยชน์จากอาหารให้มากที่สุด

การจัดการบริการด้านสุขภาพ การบริการด้านสุขภาพ โรงเรียนควรจัดบริการให้กับเด็กเพื่อขจัดความเจ็บป่วย และส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพดี การบริการด้านสุขภาพอนามัยที่โรงเรียนควรจัดมีห้องพยาบาล การตรวจสุขภาพ ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง บริการน้ำสะอาด หรือบริการด้านทันตกรรม ตลอดจนให้ประสบการณ์ที่ดีแก่เด็กในด้านสุขภาพอนามัย เป็นการปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อการรักษาสุขภาพของเด็ก เพื่อเด็กจะได้้นำความรู้และประสบการณ์ด้านการรักษาสุขภาพอนามัยไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ (อารมณ สุวรรณपाल, 2537 : 235)

การจัดบริการด้านความปลอดภัย ความปลอดภัยของเด็กปฐมวัยในโรงเรียน เป็นสิ่งจำเป็นที่โรงเรียนต้องให้บริการ และขจัดอันตรายแก่เด็กที่อาจเกิดขึ้นได้ทุกขณะ ตั้งแต่เด็กเดินทางมาโรงเรียน อยู่ในโรงเรียน และออกจากโรงเรียนสู่บ้าน ดังนั้นการดำเนินด้านต่าง ๆ ในเรื่องความปลอดภัยของเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญ มีความรัดกุมและถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติ เช่น กำหนดให้มีกฎระเบียบ เรื่องความปลอดภัยในอาคาร โรงเรียน ดูแลความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัยของเครื่องเล่นสนาม การจราจรภายในโรงเรียน การติดต่อสื่อสารเมื่อเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้า (อารมณ สุวรรณपाल, 2537 : 236)

นอกจากนั้น สิ่งที่ควรปฏิบัติในโรงเรียนก็คือมีแนวปฏิบัติและผู้รับผิดชอบดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่เด็กนักเรียน บุคลากร และผู้ที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2542 : 24) ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน อาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นการขจัดอันตราย และป้องกันอุบัติเหตุอันจะนำความเสียหายมาสู่ร่างกายชีวิต และทรัพย์สิน

ดังนั้น ในการจัดบริการด้านสุขภาพและความปลอดภัยของเด็กในโรงเรียน เป็นสิ่งที่โรงเรียนควรคำนึงถึงให้มากที่สุด เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่ต้องการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นการดูแลเอาใจใส่ต่อสุขภาพอนามัย การตรวจสุขภาพ วัดน้ำหนัก ชั่งส่วนสูง หรือความปลอดภัยจากอุปกรณ์ เครื่องเล่นในสนามเด็กเล่น ความมั่นคงแข็งแรงในอาคารสถานที่ โรงเรียนควรจัดบริการให้เด็กอย่างดีที่สุด

การจัดกิจกรรมบริการส่งเสริมความสามารถพิเศษในโรงเรียน ได้แก่ การสอนคอมพิวเตอร์ โลกปัจจุบันมีความก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีใหม่ ๆ และคอมพิวเตอร์เข้ามามีบทบาทกับชีวิตเรามากขึ้น ดังนั้นสิ่งที่เด็กยุคใหม่ในปัจจุบันจะขาดไม่ได้ก็คือ ความรู้ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ (พิวเจอร์คิดส์. 2542 : 1)

เนื่องจากคอมพิวเตอร์ในปัจจุบันมีความสามารถมากมาย โดยเฉพาะการมีเครื่องเล่น CD หรือ CD Drive ซึ่งสามารถใช้แผ่น CD – ROM เป็นสื่อในการเรียนการสอนได้ โดย CD – ROM มีทั้งของไทยและของจากต่างประเทศ โดย CD – ROM เป็นมิติใหม่ของการเรียนเสริมความรู้ให้กับเด็กในรูปแบบของการเรียนมัลติมีเดีย ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา ภาพและเสียง ช่วยเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น น่าสนใจ ชวนติดตาม มุ่งให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เสริมทักษะทางวิชาการความคิดและไหวพริบ (โชติรส โสภณมณี. 2543 : 46)

การสอนดนตรี โลกของเด็กเป็นโลกของดนตรี ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใด หรือในระหว่างการดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ มักจะมีดนตรีอยู่ด้วยเสมอ ประสบการณ์ทางดนตรี จึงควรเป็นส่วนหนึ่งของการบูรณาการชีวิตของเด็ก ที่ทางโรงเรียนควรจัดให้มีขึ้นอย่างผสมผสาน กับการจัดประสบการณ์อื่นของชีวิตดนตรีและเพลงมีคุณค่าหลายประการ ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ดี ช่วยหล่อหลอมใจของเด็กที่ก้าวร้าวให้เป็นคนนุ่มนวลยิ่งขึ้น ช่วยพัฒนาสุขอนามัยและความเจริญเติบโตของร่างกาย เปิดโอกาสให้เด็กได้ฟัง ร้องและเล่นดนตรีต่าง ๆ และสร้างความชื่นชมทางดนตรีให้แก่เด็กปฐมวัย (ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2537 : 170)

นิตยา ประพฤติกิจ (2539 : 142) กล่าวว่า “ดนตรี เป็นรูปแบบของศิลปะอย่างหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างให้เด็กได้แสดงออก.”

นอกจากนั้น เด็กบางคนมีความต้องการ และพอใจที่จะแสดงความรู้สึกลงทางด้านดนตรีด้วยการร้องเพลงออกมา หรือทำให้เกิดเสียงดนตรี เด็กบางคนมีความต้องการ และพอใจที่จะแสดงความรู้สึกลงทางด้านดนตรีด้วยการเคลื่อนไหวออกมา เด็กบางคนมีความต้องการและพอใจจะแสดงความรู้สึกลงทางด้านดนตรีด้วยการฟังอย่างเพลิดเพลิน หรือดูลีลาการเคลื่อนไหวของผู้อื่น ตามจังหวะดนตรี (ลัดดา นิลละมณี. 2531 : 149)

ดังนั้น โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถพิเศษ ตามความสนใจของเด็ก ให้เด็กสามารถเลือกเรียนได้ตามความพอใจ และความสนใจของตนเอง นอกจากนั้นยังทำให้เด็กได้รับความสุนทรีย์ภาพทางอารมณ์ ซึ่งเมื่อเด็กอารมณ์ดีก็จะทำให้เด็กเป็นคนอ่อนโยน มีกิจกรรมร่าเริง สุขภาพเรียบร้อย และในที่สุดสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้เป็นอย่างดี

สรุปการส่งเสริมความสามารถพิเศษตามความสนใจของเด็กทำให้เด็กมีความพอใจ และสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อส่งเสริมความเจริญเติบโตของเด็ก นอกเหนือจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดให้ตามปกติ รวมทั้งการจัดบริการด้าน ๆ ซึ่งเป็นการจัดบริการพิเศษ ได้แก่ การจัดโภชนาการ การตรวจสุขภาพ การสอนซ่อมเสริม และการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถพิเศษ ได้แก่ การสอนคอมพิวเตอร์ ดนตรี ศิลปะ

3. การจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่ง ในการดำเนินงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพเพื่อต่อการพัฒนา และส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาครบทุกด้าน (โชติรส, 2543 : 35)

การจัดการเรียนการสอน หมายถึง การจัดประสบการณ์ที่มุ่งเสริมพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ให้เหมาะสมกับวัย ตามความต้องการและความสนใจของเด็กในวัยนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2535 : 9)

สำหรับแนวการจัดประสบการณ์ก็คือ แนวการจัดประสบการณ์ซึ่งเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กระดับปฐมวัย เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน โดยจะคำนึงถึงความสามารถของเด็กในแต่ละช่วงอายุเป็นหลัก ขอบข่ายและเนื้อหาสาระในแนวการจัดประสบการณ์ไม่ได้แบ่งเป็นรายวิชา แต่มีลักษณะเป็นการรวมกันในรูปแบบของหน่วยการสอน โดยที่มึลำดับความยากง่าย

นักการศึกษาปฐมวัยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน อาทิ John Locke, Rousseau Peztalessi, Montessori, Piaget และ Erikson นักการศึกษากลุ่ม Neo – Humanism และกลุ่ม Waldorf จะมีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก และการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กที่ค่อนข้างสอดคล้องกัน คือ (ราศี ทองสวัสดิ์, 2537 : 182)

1. เด็กมีความแตกต่างกัน
2. การศึกษาระดับปฐมวัย จะต้องมุ่งให้เด็กได้พัฒนาทั้ง ร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และสติปัญญา
3. ไม่ควรเร่งให้เด็กเรียนรู้ทางวิชาการ เพราะจะทำให้มีผลเสียในระยะยาว
4. การศึกษาระดับปฐมวัยควรพัฒนาเด็กทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และรักการเรียน
5. เด็กควรมีโอกาสได้ฝึกการแก้ปัญหา ฝึกการตัดสินใจด้วยตนเอง และมีโอกาสได้สำรวจสภาพแวดล้อม
6. กิจกรรมประจำวันควรยืดหยุ่นได้

7. เด็กควรได้พัฒนาผ่านการเล่น การได้รับประสบการณ์ตรง และเด็กจะเรียนรู้ได้ดีผ่านการทดลอง และการลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง

8. สภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก

9. การจัดการศึกษาจะได้ผลดี ครูต้องได้รับการอบรมเรื่องการทำงานกับเด็ก วิธีการจัดกิจกรรมและการจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก

สิริมา ภิญ โยธอนันตพงษ์ (2537 : 28) กล่าวว่า กระบวนการในการพัฒนาแนวการจัดประสบการณ์ จัดว่าเป็นวิธีการและขั้นตอนสำคัญ ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เนื่องจากการส่งผลให้การจัดประสบการณ์ถูกจัดได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องกับพัฒนาการ และหลักการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ ซึ่งกระบวนการในการวางแผนการจัดประสบการณ์ประกอบด้วย การจัดลำดับ การเลือก การสร้างความสมดุลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหลาย ๆ ทั้งนี้เพื่อวางแผนจัดประสบการณ์ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539ก : 19) ได้ดำเนินการจัดทำแนวการจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์ระดับประถมศึกษา เพื่อให้ครูได้นำเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กระดับปฐมวัย โดยแผนการจัดประสบการณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประกอบด้วยกิจกรรมที่ปรากฏในตารางกิจกรรมประจำวัน ได้แก่ การเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมในวงกลม กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง เกม การศึกษา และกิจกรรมที่ไม่ปรากฏในตารางกิจกรรมประจำวัน ได้แก่ การเล่านิทาน การร้องเพลง การท่องคำคล้องจอง ทักษะศึกษา การปฏิบัติกิจกรรมทดลอง และการเตรียมเด็กให้สงบ

ตอนที่ 2 แผนการจัดประสบการณ์ประกอบด้วย หน่วยการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ตลอดปีการศึกษาในแต่ละหน่วยจะมีรายละเอียดของจุดประสงค์เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล

ตอนที่ 3 ประสบการณ์และเนื้อหาของแผนการจัดประสบการณ์ ซึ่งจะกล่าวถึงพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก ที่ปรากฏในแต่ละหน่วยประสบการณ์ จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูผู้สอนได้นำไปใช้ในการปรับหรือสับเปลี่ยนหน่วยการจัดประสบการณ์ในระดับท้องถิ่น หรือโรงเรียน และสิ่งที่ควรคำนึงถึงเมื่อมีการสับเปลี่ยนหน่วยการจัดประสบการณ์ สิ่งที่ต้องคงไว้ตามเดิม คือ จุดประสงค์ทางคณิตศาสตร์ ทั้งนี้เพราะได้เรียงลำดับความยากง่ายแล้ว

การจัดประสบการณ์ให้เด็กได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดจึงควรเป็นประสบการณ์ที่เด็กมีโอกาสพัฒนาทุกด้านพร้อมกัน ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539ค : 15) ได้จัดประสบการณ์เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการ ดังนี้

1. ประสบการณ์เพื่อพัฒนาด้านร่างกาย เป็นประสบการณ์ที่ช่วยให้เด็ก ได้พัฒนาสุขภาพอนามัย กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก และการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา

2. ประสบการณ์เพื่อพัฒนาด้าน อารมณ์ – จิตใจ เป็นประสบการณ์ที่ช่วยให้เด็ก ได้มีโอกาสแสดงออกถึงความรู้สึกที่ติดต่อกับตนเองและผู้อื่น

3. ประสบการณ์เพื่อพัฒนาด้านสังคม เป็นประสบการณ์ที่ช่วยฝึกให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน การเล่น และทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น

4. ประสบการณ์เพื่อพัฒนาด้านสติปัญญาเป็นประสบการณ์ที่ช่วยให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อม หรืออยู่ใกล้ตัวเด็ก เช่น ธรรมชาติ เหตุการณ์ต่าง ๆ หรือเรื่องราวตามความสนใจ และความต้องการของเด็ก นอกจากนั้นเด็กยังมีโอกาสใช้ภาษาสื่อสารอย่างเป็นธรรมชาติ มีโอกาสจินตนาการ แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ และแก้ปัญหาต่างๆ เหมาะสมกับวัย

คณะกรรมการจัดทำแนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กระดับปฐมวัย (2539 : 32 – 34) ได้กำหนดกิจกรรมหลักที่ควรจัดให้แก่เด็กเป็นประจำทุกวัน มีดังนี้

1. กิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระ ตามมุมเล่น มุมประสบการณ์ และศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ภายในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมบทบาทสมมุติ มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติ มุมหนังสือ เป็นต้น มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรี

2. กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาเด็กให้แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยใช้ศิลปะหรือวิธีการต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ เช่น การวาดภาพ การระบายสี การพิมพ์ภาพ การปั้น การฉีก การตัด การปะ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ ครูอาจเลือกจัดต่าง ๆ กัน วันละ 2 – 3 กิจกรรมทุกวัน ให้เด็กได้มีโอกาสเลือกตามความสนใจ โดยครูจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนเด็กเล่นเสมอ

3. เกมการศึกษา เกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา การคิดของเด็ก ช่วยพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา มีกฎกติกาต่าง ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียว หรือสามารถเล่นเป็นกลุ่มก็ได้ เกมการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กวัย 3 – 6 ปี เช่น เกมจับคู่แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับต่อภาพเหมือนหรือโดมิโน ลอตโต ภาพตัดต่อ เกมต่อตามแบบ เกมร้อยลูกปัดตามแบบ ฯลฯ เกมการศึกษา ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ช่วยให้เด็กได้รู้จัก สังเกต คิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภท และความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่และระยะ

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่อยู่ในวงกลม หรือกิจกรรมที่เป็นกลุ่มย่อย กลุ่มใหญ่ซึ่งจัดให้เด็กได้มีโอกาสฟัง พูด สังเกต คิด และปฏิบัติเพื่อให้เกิดความคิด รวบยอด

เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยจัดในลักษณะต่าง ๆ เช่น สนทนา นิทาน สาธิต ทัศนศึกษา เชิญวิทยากรมา พุดคุยกับเด็ก ๆ ฯลฯ

5. กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมการเล่นเครื่องเล่นสนาม เล่นของเล่นประเภทลาก เข็น จูง เล่นทราย เล่นน้ำ ถีบจักรยาน 3 ล้อ เคลื่อนไหวข้ามเครื่องกีดขวางอย่างง่าย ๆ เล่นเกมต่าง ๆ การละเล่นพื้นบ้าน กิจกรรมนี้จะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และการทำงานของประสาทสัมผัส ของอวัยวะต่าง ๆ ในการเล่นกลางแจ้งนั้นเป็นการตอบสนองความต้องการตามธรรมชาติของเด็ก ช่วยให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง อารมณ์จิตใจเบิกบาน สดชื่นแจ่มใส มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้รู้บทบาทของการเล่นและการอยู่ร่วมกัน

6. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงหรือคำสั่ง ส่งเสริมด้านจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ จังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ เช่น เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะระฆังสามเหลี่ยม รำมะนา กลอง ฯลฯ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ อาจนำคำคล้องจอง การร้องเพลง การเคลื่อนไหว การเต้น การเล่นเครื่องดนตรีง่าย ๆ มาประกอบในการทำกิจกรรม และก่อนจบกิจกรรมควรมีช่วงเวลาให้เด็กได้พักผ่อน

ตัวอย่าง ตารางกิจกรรมประจำวัน

08.00 น.	รับเด็ก
08.30 – 08.45 น.	เคารพธงชาติ สวดมนต์
08.45 – 09.00 น.	ตรวจสอบสุขภาพ ไปห้องน้ำ
09.00 – 09.20 น.	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ
09.20 – 10.20 น.	กิจกรรมสร้างสรรค์และกิจกรรมเสรี
10.20 – 10.30 น.	(ดื่มนมเช้า)
10.30 – 10.45 น.	กิจกรรมเสริมประสบการณ์ (กิจกรรมในวงกลม)
10.45 – 11.30 น.	กิจกรรมกลางแจ้ง
11.30 – 12.00 น.	พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)
12.00 – 14.00 น.	นอนพักผ่อน
14.00 – 14.20 น.	เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.20 – 14.40 น.	พัก (ของว่างบ่าย)
14.45 – 14.45 น.	เกมการศึกษา
14.45 – 15.00 น.	เตรียมตัวกลับบ้าน

ตัวอย่างกิจกรรมที่นำเสนอนี้ สามารถปรับให้เหมาะสมกับสภาพชุมชน โรงเรียน ตัวเด็ก อาสลับกิจกรรมก่อนหลัง เร็วหรือช้ากว่าตารางที่เสนอแต่ควรจัดให้ครบทุกประเภท

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย นอกจากจะคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว กิจกรรมที่จัดให้กับเด็กควรเน้นให้มีสื่อของจริง เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสสังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง และมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น ๆ และมีโอกาสปฏิสัมพันธ์ผู้ใหญ่ (กรมวิชาการ. 2540ข : 24)

การจัดสื่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญต่อเด็กมาก ทั้งในฐานะที่เป็นตัวกลาง เพื่อช่วยให้ครูถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม เจตคติ และทักษะของตนไปสู่เด็ก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสื่อยังช่วยเป็นสิ่งเร้าที่กระตุ้น ให้เด็กปฐมวัยแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการและประสบการณ์ในการเรียนรู้ของเด็ก

การจัดหาและเลือกสื่อที่ดี เพื่อพัฒนาสติปัญญาและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย จะทำให้สามารถได้สื่อที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา และความคิดริเริ่มของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ มีแนวดำเนินการจัดซื้อ จัดหาสื่อ และเครื่องเล่นสำหรับเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ มีแนวดำเนินการ ดังนี้คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2540ก : 1)

1. การจัดซื้อจัดหาสื่อ และเครื่องเล่นให้คำนึงถึงคุณลักษณะ ดังนี้

1.1 คุณลักษณะทางวิชาการ ประกอบด้วย ความสอดคล้องกับหลักสูตร แนวการจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย การจัดหาสื่อและเครื่องเล่นควรมีความหลากหลาย ทั้งชนิดที่เล่นเป็นรายบุคคล และเล่นรวมกันได้ ความเหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก

1.2 คุณลักษณะอื่น ประกอบด้วย ความปลอดภัย ความประณีต การประหยัด ความสะดวกต่อการนำมาใช้ การเคลื่อนย้าย รวมทั้งการเก็บรักษา และมีคำอธิบาย หรือมีคู่มือการใช้สื่อ และเครื่องเล่น

2. โรงเรียนควรวางแผนในการจัดซื้อจัดหาสื่อ และเครื่องเล่น ให้เป็นไปตามลำดับความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาเด็ก

การจัดหาสื่อที่ดีเพื่อพัฒนาสติปัญญา และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย จะทำให้สามารถได้สื่อที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเกณฑ์ในการจัดหาและเลือกสื่อที่ดี ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของสื่อกับวัยของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ รวมทั้งในแง่ของคุณภาพ ความปลอดภัย ความคงทนถาวร และการออกแบบประโยชน์การใช้สอย ความประหยัด ความสะดวก ในการจัดหาให้มีความหลากหลายและมีจำนวนที่เพียงพอ รวมทั้งความสามารถของครูในการใช้สื่อ

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การวางแผนดำเนินการ การจัดประสบการณ์ การเรียนการสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก รวมถึงการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและการเขียน การคิดคำนวณและการแก้ปัญหา การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในรูปแบบอิสลามตามแบบฉบับของท่านศาสดาฯ และการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเด็กปฐมวัย

4. การจัดอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

การจัดอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การรู้จักหาให้ได้มา การรู้จักใช้อาคารสถานที่ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งการควบคุมดูแลรักษา การให้บริการแก่ชุมชน การรู้จักส่งเสริมทำนุบำรุงอาคารที่มีอยู่ให้คงสภาพที่ดี และสนองความต้องการอย่างเพียงพอ รวมถึงการจัดบริเวณและสิ่งแวดลอมของโรงเรียนให้สวยงาม และส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักเรียน หลักในการบริหารอาคารสถานที่ คือ บำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ การใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ตลอดจนรู้จักจัดแบ่งบริเวณให้สวยงามกลมกลืนกัน (พนัส หันนาคินทร์. 2524 : 246 - 248)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539ข : 6) ได้ให้ความหมายของคำว่าสภาพแวดล้อม หมายถึง สภาพการจัดพื้นที่ สื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์ ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้เหมาะสม มีคุณภาพ เอื้อให้เด็กเกิดพฤติกรรมทางบวก เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา

ในการจัดอาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม มีผู้กำหนดไว้แตกต่างกัน เช่น สุมิตร คุณานุกรและคนอื่น ๆ (สุมิตร คุณานุกร และคนอื่น ๆ 2519 : 101) ได้จำแนกออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้คือ อาคารเรียน ห้องเรียน อาคารประกอบและอาคารพิเศษต่าง ๆ และบริเวณ โรงเรียนจากระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย การกำหนดมาตรฐาน โรงเรียนอนุบาลเอกชน พ.ศ.2531 หมวดที่ 4 โรงเรียน สถานที่ และอาคาร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2537 : 92 – 94) มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนอนุบาลที่จะจัดตั้งใหม่ จะต้องอยู่ห่างจากโรงเรียนอนุบาลที่ตั้งอยู่เดิม ไม่น้อยกว่า 300 เมตร บนเส้นทางคมนาคมทางบก
2. บริเวณโรงเรียนต้องมีลักษณะดังนี้คือ มีที่ดินติดต่อกันผืนเดียวไม่น้อยกว่า 90 ตารางวา ผู้รับใบอนุญาตมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินหรือสัญญาเช่าไม่น้อยกว่า 3 ปี พื้นที่ต้องไม่เป็นที่ลุ่ม มีริ้วแสดงบริเวณที่เป็นสัดส่วน สถานที่ตั้งของโรงเรียนต้องตั้งอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่นักเรียน ต้องมีพื้นที่สำหรับเด็กเล่นไม่น้อยกว่า 1.2 ตารางเมตรต่อนักเรียน 1 คน ห้ามใช้บริเวณ

โรงเรียนและอาคารเรียนเป็นสถานรับเลี้ยงเด็ก หรือเป็นที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจการของโรงเรียน

3. อาคารเรียนและห้องเรียน ต้องมีลักษณะตามที่กฎกระทรวงกำหนดไว้

4. นอกจากห้องเรียนแล้ว โรงเรียนจะต้องจัดให้มีห้องบริการ สถานที่รับประทานอาหาร ห้องเตรียมอาหาร ห้องพยาบาล ห้องนอนสำหรับนักเรียน ห้องน้ำหรือที่อาบน้ำ และห้องส้วม

นอกจากอาคารสถานที่ ที่โรงเรียนจะต้องจัดให้ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ควรมีสภาพที่เป็นเสมือนบ้านที่สองของเด็ก ดังนั้นในการจัดย่อยมุ่งตอบสนองความต้องการ ความสนใจในความปลอดภัย และพัฒนาการเด็กเป็นหลัก และควรคำนึงถึงการตอบสนองความต้องการของเด็กเป็นหลักด้วย (เบ็ญญา แสงมะลิ. 2531 : 228)

การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน มีความสำคัญและมีผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะ เป็นช่วงแรกของเด็กที่ออกสู่สังคมนอกบ้าน สภาพแวดล้อมที่ดี บรรยากาศที่ดี ซึ่งรวมทั้งสื่อวัสดุอุปกรณ์สำหรับให้เด็กเล่น และบุคคล รอบข้างมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้ และปรับตัวอยู่ในโรงเรียนได้อย่างเป็นสุข (มัณฑนา รุสิตานนท์. 2544 : 28)

สำหรับการจัดสภาพแวดล้อม สถานศึกษาในโรงเรียนอนุบาล คุณลักษณะของสถานที่ที่ดีควรมี 10 ประการ ดังนี้คือ

1. มีพื้นที่ บริเวณ อาคาร ห้องเรียน และอุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างเพียงพอและได้สัดส่วนกับจำนวนเด็กนักเรียนที่รับเข้า

2. มีที่ตั้งของโรงเรียน ลักษณะของพื้นที่และการจัดห้องต่าง ๆ เป็นไปอย่างเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน และการศึกษาของเด็ก

3. มีความปลอดภัย โรงเรียน สิ่งแวดล้อมโรงเรียน อาคารเรียน จะต้องให้ความปลอดภัยแก่นักเรียน ซึ่งจากการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการของผู้ปกครอง ด้านสวัสดิภาพโรงเรียนอนุบาล พบว่า ผู้ปกครองต้องการสวัสดิภาพด้านสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ที่ให้ความปลอดภัยไม่เป็นอันตรายกับเด็กสูงสุด

4. สถานศึกษาและสิ่งแวดล้อมต้องถูกสุขลักษณะ และส่งเสริมสุขภาพอนามัย

5. ลักษณะขนาด และการจัดห้องสามารถเปลี่ยนแปลง ยืดหยุ่นเพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในการจัดห้องเรียนห้องควรมีขนาด 7×9 เมตร หรือ 6×8 เมตร มีพื้นที่กว้างใช้ประโยชน์ได้หลายด้าน (เบ็ญญา แสงมะลิ. 2528 : 27)

6. มีความสะดวกในการเดินทางระหว่างโรงเรียน และอาคารภายในโรงเรียนการ ออกแบบบริเวณ และอาคารเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้ประโยชน์ทุกพื้นที่ได้อย่าง เต็มที่

7. ง่ายต่อการดูแลรักษาและคุ้มค่ากับการลงทุน

8. มีแผนพร้อมต่อการขยายตัวของบริเวณและอาคารเรียน ได้ง่ายและประหยัด

9. มีภูมิสถาปัตยกรรมที่สวยงาม

การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน หรือการจัดเรียนมีความสำคัญต่อเด็กมาก เพราะใน แต่ละวันเด็กจะใช้ระยะเวลาอยู่ที่โรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ทั้งเรียน เล่น และทำกิจกรรม ต่าง ๆ รวมทั้งการพักผ่อนนอนหลับ ดังนั้นในการจัดห้องเรียนจึงมีความจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ดังที่คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539ข : 11 – 12) กล่าวถึงหลักในการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียน ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนต้องปลอดภัย สะอาด กว้างขวาง สำหรับให้โอกาสเด็กได้สำรวจเรียนรู้สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน เช่น บริเวณสนามเด็กเล่น บริเวณรอบ ๆ อาคารเรียน สภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ควรมีการจัดสิ่งแวดลอมสำหรับการ เรียนรู้ รวมถึงบรรยากาศที่ดี และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับเด็กต้องเป็นไปในทางบวก สนับสนุน พัฒนาการทุกด้านของเด็ก

2. การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ทำได้ด้วยการจัดมุมประสบการณ์ หรือจัด มุมเล่นตามบริเวณต่าง ๆ ของห้อง

3. การจัดพื้นที่ต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงาน ได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกันในกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระ โดยไม่ กระทบคนอื่นจัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดัง และเงียบออกจากกันมีที่แบ่งอาณาเขตของมุมเล่นต่าง ๆ

4. ต้องสร้างบรรยากาศที่น่าอยู่ มีแสงสว่างเพียงพอในห้อง

5. มีสื่อเพียงพอ หลากหลายเหมาะสมกับวัยเด็ก และต้องมีความทนทานจัดวางไว้บน ชั้นเตี้ย ๆ แสดงให้เห็นชัดเจน เด็กสามารถหยิบใช้ได้เอง เด็กวัยนี้ต้องเลือกสื่ออุปกรณ์ที่สามารถลง มือทำด้วยตนเองได้ เป็นการช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสส่วนต่าง ๆ ควรหมุนเวียนเปลี่ยนสื่อเป็น ระยะเวลา ๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย และเด็กได้ทำกิจกรรมตามความสนใจแต่ละคน

6. มีที่จัดเก็บของใช้ส่วนตัวของเด็กเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน ซึ่งอาจจัดได้หลายส่วนใน ห้อง

7. สภาพแวดล้อมที่จัดให้กับเด็ก ควรมีสภาพอ่อนนุ่มบ้าง เช่น เบาะ พรม เก้าอี้โยก วัสดุนุ่ม ๆ เช่น ทราย แป้ง น้ำ เป็นต้น

8. สภาพแวดล้อมภายนอกห้อง เช่น สนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น มี ดิน ทราย หล้า พื้นที่เหมาะสำหรับเล่นของเด็กที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง ที่เล่นน้ำ บ่อทราย พร้อม อุปกรณ์ประกอบการเล่น เช่น เครื่องเล่นสนาม สำหรับปีนป่ายทรงตัว ฯลฯ ต้องไม่ติดกับบริเวณที่เป็นอันตราย

อารมณ สุวรรณपाल (2537 : 112 - 113) กล่าวถึง การจัดอาคารเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยว่า ควรเป็นอาคารชั้นเดียว ขนาดเหมาะสมกับจำนวนเด็ก มีระเบียบกว้างขวางสำหรับเดินได้สะดวก สีของอาคารทั้งภายนอกและภายในควรเป็นสีที่เย็นตา เป็นอาคารที่ระบายความชื้นได้ดี และมีอากาศถ่ายเทได้สะดวก ส่วนพื้นที่อาคารเป็นซีเมนต์หรือไม้ก็ได้ แล้วแต่แบบ แต่พื้นห้องไม่ควรขัดจนมันลื่น เพราะจะเป็นอันตราย

สิริมา ภิญโญนนตพงษ์ (2538 : 119) กล่าวถึง สภาพแวดล้อมที่ดีในสถานศึกษาปฐมวัยว่า ในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาเด็กให้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การจัดประสบการณ์โดยใช้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมช่วยให้เด็กมีโอกาสพัฒนาความสามารถในการปรับตัว ดังนั้น อาคารเรียนหรือห้องเรียน มีผลต่อการจัดสภาพแวดล้อม ถ้าตัวอาคารที่สอนเด็กมีเนื้อที่น้อย เวลาเล่นต้องรวมเอาเด็กเล่นด้วยกัน ก็จะทำให้การเล่นนั้น ๆ สนองตอบความต้องการของเด็ก ได้น้อยลง เพราะสถานที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเล่น หรือการพัฒนาเด็ก

สรุปการจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมภายในบริเวณโรงเรียน เป็นสิ่งที่มีความสำคัญกับสถานศึกษามาก เนื่องจากสถานศึกษาหรือ โรงเรียน เป็นสถานที่แห่งแรกที่เด็กไปเรียน เพื่อเรียนรู้โลกภายนอก ซึ่งอาจเปรียบเสมือนบ้านที่ 2 ของเด็ก ดังนั้น อาคารเรียน สถานที่และสภาพแวดล้อม จะต้องมีความเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาศึกษาสำหรับเด็กวัยนี้ยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าการจัดการอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม หมายถึง การจัดการเกี่ยวกับอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก อาทิ การจัดตกแต่งห้องเรียน การจัดมุมเสริมประสบการณ์ การจัดสื่อวัสดุอุปกรณ์เครื่องเล่นต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก การบำรุงรักษาอาคารสถานที่ ห้องน้ำห้องส้วม เป็นต้น

5. การประสานความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำเนินงานระดับปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 19 – 22) ได้กล่าวถึงหลักในการประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชน ไว้ดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์ ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดเป้าหมายครอบคลุมทั้งปริมาณและคุณภาพที่ชัดเจน ไม่ว่าจะใช้สื่อประเภทใดก็ตาม เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อกิจกรรม สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อบุคคล ต้องดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ

2. โรงเรียน ควรเป็นผู้นำและผู้ริเริ่มการประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครอง หรือชุมชนไม่ควรรอให้ผู้ปกครองหรือชุมชนเป็นฝ่ายริเริ่ม

3. การประสานสัมพันธ์ระหว่างบ้าน และ โรงเรียน ต้องดำเนินการสื่อสารสองทาง และมีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

4. การนิเทศ ติดตาม กำกับ และประเมินผล ควรเน้นให้ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบของคณะกรรมการการศึกษา สมาคมผู้ปกครองและครูหรืออาสาสมัคร ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน

สำหรับสถานศึกษาหรือโรงเรียนอนุบาลนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนมีความสำคัญดังที่ วรรณาท รักสกุลไทย (2537 : 172) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน โดยเฉพาะกับสถาบันครอบครัว เพราะความศรัทธาและความเชื่อมั่นในคุณภาพมาตรฐานของผู้ปกครองที่มีต่อสถานศึกษาระดับปฐมวัยเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งบุตรหลานเข้ารับบริการ

2. ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ให้เกิดแก่สถานศึกษาระดับปฐมวัย ทำให้ครอบครัวและชุมชนมีความศรัทธาต่อองค์กร อันจะนำไปสู่ประสิทธิผลของการบริการโดยภาพรวมที่ดีที่สุด

3. ช่วยให้สถาบันครอบครัว และชุมชนได้รับบริการทางวิชาการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต นำความเจริญไปสู่สังคมและประเทศชาติต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2536 : 234) ได้กล่าวถึงความสำคัญและคุณค่าสายสัมพันธ์บ้านกับโรงเรียนไว้ว่า เด็กมีความผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว พวกเขาต้องการความรักและความอบอุ่นจากครอบครัวเป็นอันดับแรก ดังนั้นผู้ปกครองจึงเป็นผู้ที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตของเด็กในระดับปฐมวัยเป็นอย่างมาก ซึ่งความร่วมมือระหว่างบ้านกับโรงเรียน ในการประชาสัมพันธ์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กนั้น จะต้องดำเนินการบนรากฐานของความเข้าใจที่ดีต่อกันระหว่าง ครู โรงเรียน และผู้ปกครอง

การไปโรงเรียนของเด็กระดับปฐมวัยเป็นเรื่องที่ละเอียดและสำคัญมาก ถือเป็น การปูพื้นฐานเบื้องต้นแก่ชีวิต ทั้งยังเป็นสภาวะที่เด็กต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางบ้าน และคนใกล้ชิดไปสู่สถานที่แปลกใหม่ และกิจวัตรประจำวันที่ไม่เหมือนเดิม โรงเรียนต้องหาวิธีการทำงานร่วมกับผู้ปกครองให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาที่สนองตอบความต้องการของเด็กได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนจะเป็น

กระบวนการสองทางคือ จากบ้านไปยังโรงเรียน และจากโรงเรียนไปยังบ้าน ซึ่งโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมต่าง ๆ ดังมีรายละเอียดดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2536 : 234)

1. ข่าวสารประจำสัปดาห์ ครูอาจแจ้งข่าวสารของโรงเรียน ไปให้ผู้ปกครองทราบ โดยใช้จดหมายที่สั้น กระทัดรัด น่าสนใจ ตรงไหนที่ครูต้องการเน้นควรขีดเส้นใต้ไว้

2. จุลสาร เพื่อประชาสัมพันธ์ความเป็นไป หรือสรุปกิจกรรมที่ผ่านมาหรือเกิดขึ้นในอดีต จะช่วยให้ผู้ปกครองทราบความเคลื่อนไหวของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งนิยมแบ่งเป็น 4 ส่วนคือ ส่วนของบรรณาธิการ เรื่องราวของเด็ก ๆ บทความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู และเบ็ดเตล็ด

3. แผ่นป้ายนิเทศ จะเป็นการแสดงข้อมูล ข่าวสาร วันสำคัญให้ผู้ปกครองรับทราบที่โรงเรียน โดยอาจทำใน 3 ลักษณะคือ สถานศึกษาแสดงข้อมูล ผู้ปกครองหรือสถานศึกษาแสดงข้อมูลร่วมกัน และผู้ปกครองแสดงข้อมูลฝ่ายเดียว

4. การเยี่ยมบ้านเด็ก เป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ช่วยให้ครูทราบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเด็ก และเข้าใจพฤติกรรมของเด็กมากยิ่งขึ้น วรรณาท รักสกุลไทย (2537 : 197) ได้ให้ข้อควรคำนึง ดังต่อไปนี้

4.1 มีการนัดหมายผู้ปกครองล่วงหน้าด้วยตนเอง หรือจดหมาย

4.2 ไปเยี่ยมบ้านตามเวลานัด

4.3 พยายามสร้างบรรยากาศที่ดีและเป็นกันเองที่สุด

4.4 ใช้เวลาพูดคุยถึงปัญหาเด็ก ไม่ควรให้เด็กร่วมฟังด้วย

4.5 ถ้าเป็นการพูดคุยถึงปัญหาเด็ก ไม่ควรให้เด็กร่วมฟังด้วย

4.6 รักษามารยาทที่ดีของแขก ไม่พูดความลับของครอบครัว

4.7 ลากลับด้วยที่พาที่ประทับใจ

5. กิจกรรมวันเปิดบ้าน เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนในต่างประเทศนิยมมาก เป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาจัดเตรียมการเรียนการสอนให้ผู้ปกครองมาสังเกตการณ์และร่วมกิจกรรมกับเด็ก โดยมีการตกแต่งห้องเรียนด้วยผลงานของเด็ก มีการร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง และทำท่าประกอบเพลงสั้น ๆ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเล่นกับลูก ๆ

โคราเลค (วรรณาท รักสกุลไทย. 2537 : 199 ; อ้างอิงจาก Koralek) กล่าวว่า คุณภาพของสถานศึกษานั้นจะต้องนำพาพ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนา รับผิดชอบ และตัดสินใจเกี่ยวกับเด็กของตนเอง ดังนั้น การเชิญให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหนึ่งทีต่บุคลากรในสถานศึกษาพ่อแม่ ผู้ปกครอง มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และทำงานร่วมกัน เพื่อให้เด็กในความรับผิดชอบของทุกคนได้ประโยชน์มากที่สุด

6. การปฐมนิเทศผู้ปกครอง เพื่อชี้แจง และทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง ในเรื่องการจัด
 ประสพการณ์ กิจกรรมเตรียมความพร้อมสำหรับเด็ก และนโยบายต่าง ๆ ของทางโรงเรียน

ชุมพร นวกิตกุล (2534 : 29) กล่าวถึง วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน
 ดังนี้

1. โรงเรียนแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ ยินดีรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง เพื่อนำมา
 เป็นแนวทางปรับปรุงกิจกรรมของโรงเรียน

2. โรงเรียนเชิญผู้ปกครองมาร่วมงานเป็นครั้งคราว

3. โรงเรียนจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

4. โรงเรียน และผู้ปกครองจัดสอนพิเศษให้กับครู นักเรียน และผู้ปกครองที่สนใจ

5. จัดแข่งขันกีฬาระหว่างครูและผู้ปกครอง

6. ครูไปเยี่ยมบ้านเด็กนักเรียน

7. จัดงานโรงเรียน และจัดให้นักเรียนทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนและ
 เยาวพา เตชะคุปต์ (2525 : 76) ได้กล่าวว่า บางครั้งโรงเรียนอาจเชิญผู้ปกครองที่มีความสามารถใน
 ด้านต่าง ๆ มาแนะนำหรือบรรยายให้เด็กฟัง เช่น การเขียนการ์ตูน แนะนำวิถีเลี้ยงสัตว์ สอนร้อง
 เพลง ฯลฯ หรือเชิญผู้ปกครองที่ว่างมาช่วยเตรียมอาหาร พาเด็กไปทัศนศึกษา เล่านิทาน เล่นดนตรี
 หรือมาร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นต้น

จากกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์
 ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีบทบาทหน้าที่ที่ร่วมกันกับพ่อแม่ ผู้ปกครองในการ
 สั่งสอน และอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เจริญเติบโต และมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยทั้งทางด้าน ร่างกาย
 อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา

สรุปได้ว่าการประสานความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน หมายถึง การติดต่อ
 ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง การให้และรับข้อมูล การรับฟังความคิดเห็นหรือ
 ข้อเสนอแนะ ความช่วยเหลือเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา
 การศึกษาของเด็กที่ดีขึ้น

ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนสันติคุณ

โรงเรียนสันติคุณตั้งอยู่เลขที่ 44/6 หมู่ที่ 3 ถนนสุขสวัสดิ์ ซอยสุขสวัสดิ์ 74 แยก 21
 ตำบลบางครุ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ รหัสไปรษณีย์ 10130 พื้นที่โรงเรียนอยู่ใน
 ชุมชนบ้านบางครุอันเป็นชุมชนดั้งเดิมขนาดใหญ่เชื่อมพื้นที่รอยต่อระหว่างอำเภอพระประแดง

จังหวัดสมุทรปราการ กับเขตรายภูริบูรณะและเขตทุ่งครุ กรุงเทพมหานครเป็นชุมชนที่มีประชากรมุสลิมอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น เมื่อพิจารณาในเชิงของพื้นที่บริการแม่โรงเรียนจะตั้งอยู่ในเขตพระประแดงแต่นักเรียนมากกว่าร้อยละ 70 มาจากชุมชนในเขตรายภูริบูรณะ เขตทุ่งครุ เขตจอมทอง เขตบางมด กรุงเทพมหานคร

โรงเรียนสันติศรัณ สำนักรงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนกระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2538 เปิดทำการสอนชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปี พ.ศ. 2540 ดำเนินการจดทะเบียนเป็นมูลนิธิเพื่อโรงเรียนสันติศรัณ และรับโอนกิจการของโรงเรียนมาดำเนินการในรูปของมูลนิธิ ในฐานะองค์กกรนิติบุคคล ให้การสนับสนุนด้านการพัฒนาอาคารสถานที่ เงินทุน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติอย่างเป็นทางการให้โรงเรียนใช้หลักสูตรการเรียนการสอนเชิงบูรณาการระหว่างหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พ.ศ. 2540 และหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กับหลักสูตรอิสลามศึกษารวมทั้งให้ใช้เครื่องแบบนักเรียนที่สอดคล้องกับหลักการแต่งกายตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามคือ นักเรียนชายสวมกางเกงขายาว และนักเรียนหญิงสามารถใช้ผ้าคลุมศีรษะ (ฮิญาบ) ได้ ซึ่งทั้งสองประการนี้ ถือเป็น โรงเรียนเอกชนสายสามัญแห่งแรกของประเทศไทยที่ได้รับการอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบัน โรงเรียนใช้หลักสูตรสถานศึกษา ระดับพื้นฐาน พ.ศ.2544 บูรณาการหลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ.2546 และจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัยโดยใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2546 โรงเรียนสันติศรัณมีความพร้อมทางด้านอาคารสถานที่อุปกรณ์การสอนประเภท โต๊ะที่สนูปกรณ์ คอมพิวเตอร์ สื่อการเรียนการสอน เครื่องมือที่ใช้ในการผลิตสื่อ เครื่องพิมพ์ประเภทโรเนียวออฟเซต เครื่องถ่ายเอกสาร กล้องถ่ายภาพนิ่ง เครื่องถ่ายวิดีโอ ุปกรณ์ Sound Lab เครื่องมือฉายภาพประเภท Digital projector โรงเรียนสันติศรัณได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากชุมชน ค่อนข้างสูงแม้จะเป็น โรงเรียนค่อนข้างเล็กแต่ผู้ปกครองส่วนราชการผู้นำท้องถิ่นและชุมชนต่างเห็นว่าเป็น โรงเรียนที่มีเอกลักษณ์ในการจัดตั้งคือเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะให้นักเรียนได้รับการศึกษาเรียนรู้คุณธรรมโดยยึดมั่นในการใช้หลักการศาสนาอิสลามบูรณาการในการจัดการศึกษาทุกด้านตามปรัชญาการศึกษาสมัยใหม่โรงเรียนมีมูลนิธิที่ใช้ผลประโยชน์จากทรัพย์สินของมูลนิธิคืออาคารหอพักแบบแฟลตดีให้เช่าจำนวน 37 ห้อง มอบให้เป็นรายได้ประจำเดือนของ โรงเรียน โรงเรียนให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเนื้อหาตามหลักสูตรที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการอย่างเคร่งครัด ขณะเดียวกันก็คำนึงถึงความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครองเป็นสำคัญ โรงเรียนดำเนินการจัดจ้างบุคลากรโดยใช้บัญชีเงินเดือนที่เทียบเคียงกับบัญชีเงินเดือนข้าราชการและบัญชีเงินเดือนของโรงเรียนเอกชนทั่วไปขณะเดียวกันโรงเรียนได้เอาใจใส่ต่อการพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ของครูและบุคลากรด้วยการส่งเข้ารับการ

ฝึกอบรมสัมมนา โดยการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาตนเองตามมาตรฐานวิชาชีพจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ของครูและงบประมาณเพื่อจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานรวมทั้งสนับสนุนให้เข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โรงเรียนเน้นความยืดหยุ่นจากอัตราค่าเล่าเรียนที่ได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนคือลดค่าธรรมเนียมเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ยกเว้นการเก็บค่าธรรมเนียมการเรียนกรณีพิเศษเฉพาะรายการแบ่งงวดชำระค่าธรรมเนียมการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนด้วยการจัดหาทุนการศึกษาและทุนอาหารกลางวันเพื่อให้ค่าใช้จ่ายของนักเรียนไม่แตกต่างกับนักเรียนในโรงเรียนภาครัฐบาลในละแวกเดียวกันมากนักตั้งแต่ปีการศึกษา 2541 เป็นต้นมา โรงเรียนได้รับงบประมาณจากทางราชการมาช่วยเหลือนักเรียนตามนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานคือเงินอุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายรายหัวสำหรับนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและเงินโครงการอาหารกลางวันเนื่องจากโรงเรียนบริหารงานภายใต้กรอบนโยบายของมูลนิธิเพื่อโรงเรียนสันติธรรมที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากชุมชนทั้งในท้องถิ่นและนอกท้องถิ่นมีนโยบายให้ความสำคัญกับองค์กรเครือข่ายโรงเรียนเอกชนมุสลิม องค์กรเอกชนมุสลิมอื่นๆ ที่ให้ความสำคัญต่อการศึกษารวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการดำเนินการจัดงานประจำปีขึ้นทุกปีเพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรของโรงเรียน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชนท้องถิ่นและองค์กรต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการระดมทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน และนำเงินบริจาคสมทบเข้าสู่กองทุนอาหารกลางวัน ฮาซัน อัล อัสการี ที่โรงเรียนจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ยากจนและขาดแคลนในด้านค่าใช้จ่ายอาหารกลางวันและอาหารเสริมนม ตลอดจนสวัสดิการครูและบุคลากรนอกจากนี้ยังมีองค์กรและบุคคลที่สนใจทางด้านการศึกษาโดยทั่วไปได้บริจาคเงินเป็นทุนการศึกษาและทุนอาหารกลางวันให้กับมูลนิธิเพื่อโรงเรียนสันติธรรมได้นำไปจัดสรรแก่นักเรียนที่ได้รับความเดือดร้อนนับตั้งแต่เกิดภาวะวิกฤติเศรษฐกิจตั้งแต่ปี 2540

ปรัชญาของโรงเรียน

โรงเรียนสันติธรรมคำนึงถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กนักเรียนของโรงเรียน มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนานักเรียนให้มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ เป็นคนดี มีคุณธรรม รักความสันติ โดยยึดหลักปรัชญา ดังนี้

1. ศึกษา หมายถึง การพัฒนาการเรียนรู้ (Learning) เพื่อให้เด็กนักเรียน มีความพร้อมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ มีความเข้าใจในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีพื้นฐานในการดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข มีทักษะในการประยุกต์ความรู้สู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม
2. ปัญญา หมายถึง ความเฉลียวฉลาด (Wisdom) อันเป็นผลจากการเรียนรู้ ทำให้สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ให้มีความพร้อมในการรับรู้ศาสตร์ (Sciences) และวิทยาการ (Technology)

แขนงต่าง ๆ มีทักษะในการคิด แสวงหาเหตุผล เพื่อแก้ปัญหาหรือประดิษฐ์คิดค้น มีความสามารถในการใช้ภาษาไทย อังกฤษ อาหรับ และภาษาคอมพิวเตอร์ ได้อย่างแตกฉาน

3. ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อมั่น (Faith) ในเอกภาพของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า คือ อัลลอฮ์ (ช.บ.) อันเป็นผลจากการใช้ปัญญาในการแสวงหาความจริงขั้นสูงสุด ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทางคุณธรรมและจริยธรรม ตามพระบัญญัติอัลกรุอานและจริยวัตรอันประเสริฐของท่านศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) เด็กนักเรียนจึงเติบโตด้วยพลังทางกาย และพลังทางใจที่เข้มแข็ง รักความรอบรู้ ครอบคลุมด้วยคุณธรรม

4. สันติ หมายถึง ความรักที่จะมีชีวิตรอบอย่างสงบสุขและมีความสันติ (Peace) ด้วยการจงรักภักดีต่อพระเจ้า รักบิดามารดา รักครู รักเครือญาติ รักเพื่อน รักชุมชน รักสิ่งแวดล้อม รักสังคม รักประเทศ และรักมวลมนุษยชาติ

จากปรัชญาการศึกษาดังกล่าว โรงเรียนได้นำมากำหนดเป็นปรัชญาของโรงเรียนในรูปแบบคำขวัญ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจการของโรงเรียนให้มีคุณภาพว่า

“ศึกษา ปัญญา ศรัทธา สันติ” หรือใช้เป็นภาษาอังกฤษว่า “Learning, Wisdom, Faith, Peace” วิสัยทัศน์ (Vision) ภายในปีพ.ศ.2551 โรงเรียนสันติธรรมจักต้องเป็นโรงเรียนวิถีอิสลาม ชำรงความมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาอันดับต้นของจังหวัด บริหารจัดการศึกษาแบบบูรณาการอิสลามศึกษาทั้งกระบวนการ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สืบสานภูมิปัญญา พัฒนาเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม พร้อมนำความพอเพียงสู่ชีวิต มุ่งผลิตเด็กไทยที่ใฝ่รักการเรียนรู้ รักคุณธรรม รักการพัฒนาตนเองอย่างสร้างสรรค์ รักการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และรักการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสันติ ทั้งนี้ โดยเขียนในรูปแบบคำขวัญที่จะใช้ภาษากะทัดรัดว่า

“รักรู้ รักธรรม รักพัฒนา รักชีวิต รักสันติ”

หรือใช้เป็นภาษาอังกฤษว่า “Knowledge and Wisdom, Moral Principles, Development, Quality of life, and Peace”

พันธกิจ (Missions of School)

เสริมสร้างการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้ชุมชนเป็นฐานให้มีประสิทธิภาพภายใต้กรอบเกณฑ์บัญญัติแห่งหลักการอิสลามตามเจตนารมณ์และแบบฉบับอันดีงามของท่านศาสดามุฮัมมัด คือลฯ

1. ชำรงและพัฒนาคุณภาพการเป็นโรงเรียนวิถีอิสลามสมบูรณ์แบบที่ได้มาตรฐานการศึกษาของชาติ และมุ่งมั่นให้มีการพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ให้ยั่งยืนตลอดชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

2. พัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพและมุ่งยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันทางวิชาการของเด็กไทย เพื่อให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต พัฒนาทักษะการคิดทุกรูปแบบ โดยใช้เทคโนโลยีอย่างพอเหมาะเพื่อความสันติสุข ของสังคมสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของธรรมชาติ

เป้าประสงค์

โรงเรียนสันติคุณมุ่งจัดการศึกษาระดับปฐมวัยและระดับพื้นฐาน ดังนี้

1. ผู้เรียนมีศรัทธาในศาสนา มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่ถูกต้อง ตามแบบอย่างของท่านศาสดาในศาสนา อิสลาม มีความตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี จารีต และภูมิปัญญาที่สืบเนื่องมาแต่บรรพบุรุษผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะ มีความสามารถและมีความคิดสร้างสรรค์ ยอมรับตนเอง และยอมรับผู้อื่น สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะกระบวนการคิด ใฝ่รู้ในวิทยาการ

2. เทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความคิดสร้างสรรค์ทันต่อวิทยาการสมัยใหม่ เลือกใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและมีคุณภาพ

3. ผู้เรียนมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม รู้จักการแบ่งปันให้ผู้อื่น ด้วยความรักและความเสียสละ มีความตระหนักและพยายามในการทำงาน ยอมรับการกระทำของตนเองและปรับปรุงแก้ไข เข้มแข็ง อดทน

4. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และมุ่งยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันทางวิชาการตามศักยภาพรายบุคคล

5. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิตตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรปฐมวัย

6. ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้สามารถคิดเพื่อผู้อื่นและธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของศาสตร์และเทคโนโลยีและสามารถนำมาใช้อย่างพอเหมาะเพื่อความสันติสุข และความยั่งยืนของธรรมชาติ

7. ผู้เรียนให้มีสุขนิสัยที่ดี สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ มีน้ำหนักร่างกายส่วนสูงและสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์มาตรฐาน รู้จักดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองและป้องกันตัวเอง ไม่ให้เกิดอุบัติเหตุ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของสิ่งเสพติด และสิ่งมอมเมา อบายมุขและการพนัน

8. ผู้เรียนมีความเป็นผู้นำและกล้าแสดงออก รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ มีความขยันหมั่นเพียร

9. มีการบริการทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพภายใต้กรอบเกณฑ์ทบทวนญัตติแห่งหลักการอิสลาม ตามเจตนารมณ์และแบบฉบับอันดีงามของท่านศาสดามุฮัมมัด คือละฯ โดยการสนับสนุนของชุมชนและท้องถิ่น

10. มีความเป็น โรงเรียนวิถีอิสลามสมบูรณ์แบบที่ได้มาตรฐานการศึกษาของชาติ และมีการพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ให้ยั่งยืนตลอดชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

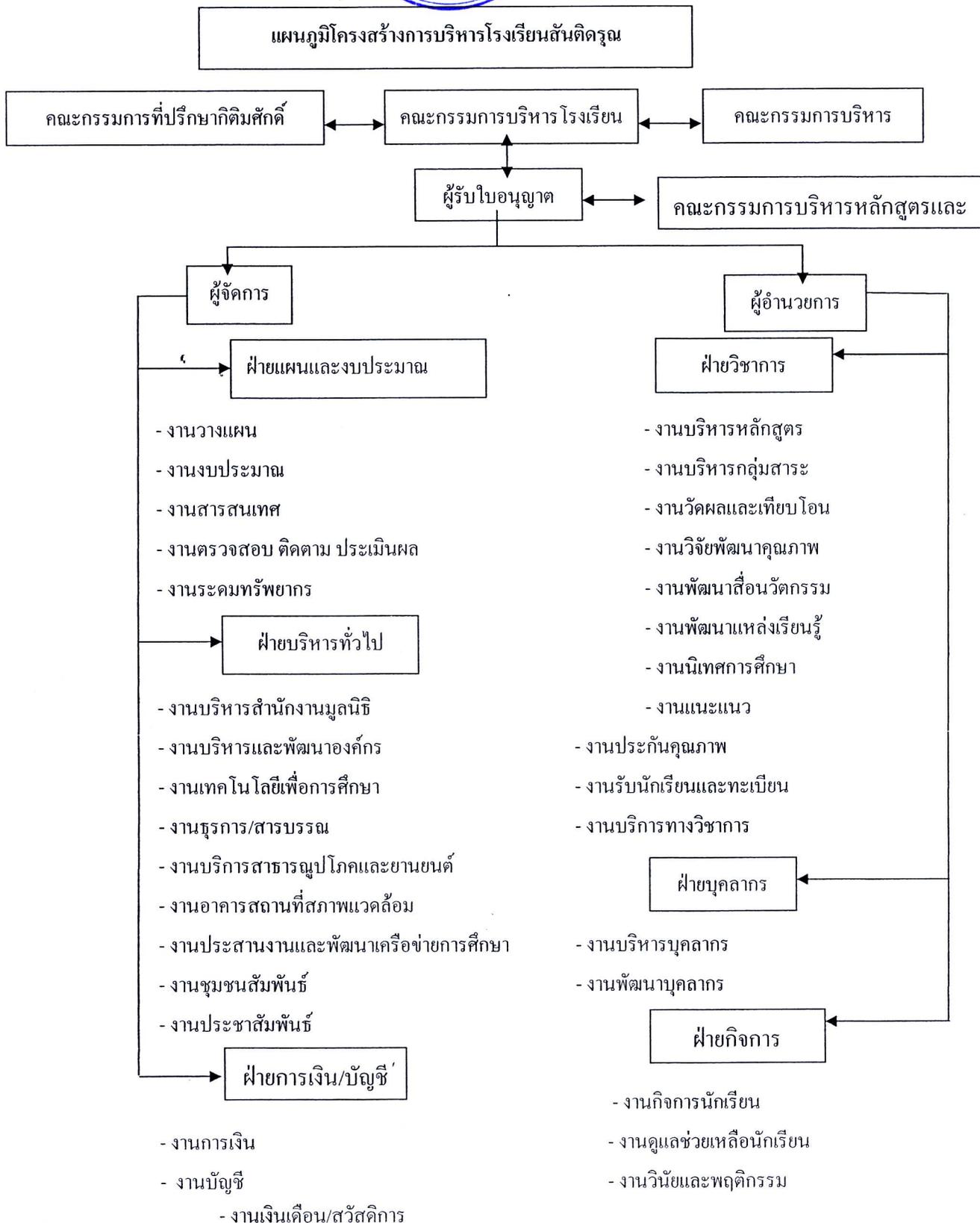
11. บุคลากรบริหาร ครูผู้สอน บุคลากรสนับสนุนสามารถพัฒนาตนเองสู่เกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพและมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบโครงสร้างการบริหารจัดการของโรงเรียนสันติศรัณ

โรงเรียนสันติศรัณแบ่งโครงสร้างการบริหารงานเป็น 6 ฝ่าย ประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารภายใน ได้แก่ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายบริการ ฝ่ายพัฒนาบุคลากร ฝ่ายชุมชนสัมพันธ์ ฝ่ายประกันคุณภาพการศึกษา มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 13 คน โดยผู้รับใบอนุญาตเป็นประธานกรรมการฯ ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนผู้ประกอบการ ผู้แทนครู และผู้บริหารโรงเรียน มีการประชุมกันปีละ 2 ครั้ง เพื่อกำหนดแผนงานการพัฒนาโรงเรียน ติดตามผลการดำเนินงาน อนุมัติและติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ร่วมพิจารณาอนุมัติงบประมาณประจำปีและแผนการใช้จ่ายเงินงบประมาณตามที่ได้รับเงินอุดหนุนรายหัวจากรัฐ รวมทั้งแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและวิชาการ บริหารงานด้านวิชาการ ดูแลช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรทุกระดับชั้น

มาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน และเกณฑ์ประเมิน คุณภาพภายใน ปีการศึกษา 2551

โรงเรียนสันติศรัณกำหนดมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายใน ประจำปีการศึกษา 2551 จำนวน 18 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน 8 มาตรฐาน ด้านการเรียนการสอน 2 มาตรฐาน ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา 6 มาตรฐาน และมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยเพื่อการประเมินคุณภาพภายในประจำปีการศึกษา 2551 จำนวน 18 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน 8 มาตรฐาน ด้านการเรียนการสอน 2 มาตรฐาน ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา 6 มาตรฐาน

ภาพที่ 2.2 โครงสร้างการบริหารโรงเรียนสันติธรรม

ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

จำนวนนักเรียน ห้องเรียน และครู ระดับอนุบาล

ชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวน ห้องเรียน	จำนวนครูที่สอนอนุบาล 1 - 3				ระดับการศึกษาของครูประจำการ(จำนวน 4 คน)				อายุ เฉลี่ย	ประสพ การณ์ เฉลี่ย (ปี)
	ชาย	หญิง	รวม		ครูประจำการ		ครูอัตราจ้าง		ต่ำกว่า ปริญญา ตรี	ปริญญา ตรี	ปริญญา โท	ปริญญา เอก		
					ชาย	หญิง	ชาย	หญิง						
อนุบาล 1	17	12	29	2	--	2	--	1	1	1	--	--	29	6
อนุบาล 2	16	13	29	2	--	1	--	1	-	1	--	--	35	10
อนุบาล 3	10	9	19	1	--	1	--	-	-	2	--	--	32	9
รวม	43	34	77	5	--	4	--	2	1	4	--	--	32	8

ช่วงชั้นที่ 1

ชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวน ห้องเรียน	จำนวนครูที่สอน ป.1 ถึง ป.3				ระดับการศึกษาของครูประจำการ(จำนวน 4 คน)				อายุ เฉลี่ย	ประสพ การณ์ เฉลี่ย (ปี)
	ชาย	หญิง	รวม		ครูประจำการ		ครูอัตราจ้าง		ต่ำกว่า ปริญญา ตรี	ปริญญา ตรี	ปริญญา โท	ปริญญา เอก		
					ชาย	หญิง	ชาย	หญิง						
ประถม 1	16	15	31	1	--	1	--	--	--	1	--	--	29	6
ประถม 2	20	15	35	1	--	2	--	--	--	2	--	--	30	4
ประถม 3	14	15	29	1	--	1	--	1	--	2	--	--	41	14
รวม	50	45	95	3	--	4	1	1	--	5	--	--	33	7

ช่วงชั้นที่ 2

ชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวนห้องเรียน	จำนวนครูที่สอน ป.4 ถึง ป. 6				ระดับการศึกษาของครูประจำการ(จำนวน 4 คน)				อายุเฉลี่ย	ประสบการณ์เฉลี่ย (ปี)
	ชาย	หญิง	รวม		ครูประจำการ		ครูอัตราจ้าง		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก		
					ชาย	หญิง	ชาย	หญิง						
ประถม 4	12	12	24	1	1	--	--	1	--	2	--	--	35	8
ประถม 5	21	16	37	2	1	1	--	--	--	2	--	--	33	6
ประถม 6	12	14	26	1	--	1	--	--	--	1	--	--	47	12
รวม	45	42	87	4	2	2	--	1	--	5	--	--	38	9

รวมทั้งโรงเรียน

ชั้น	จำนวนนักเรียน			จำนวนห้องเรียน	จำนวนครูที่สอน				ระดับการศึกษาของครูประจำการ(จำนวน 13 คน)				อายุเฉลี่ย	ประสบการณ์เฉลี่ย (ปี)
	ชาย	หญิง	รวม		ครูประจำการ		ครูอัตราจ้าง		ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก		
					ชาย	หญิง	ชาย	หญิง						
อนุบาล	43	34	77	5	--	4	--	2	1	5	--	--	38	11
ช่วงชั้นที่ 1	50	45	95	3	--	3	--	1	--	4	--	--	33	9
ช่วงชั้นที่ 2	45	42	87	4	2	2	--	2	--	6	--	--	38	15
รวม	138	120	258	12	2	9	--	5	--	15	--	--	33	11

ข้อมูลครูและบุคลากร

ประเภท บุคลากร	จำนวน			ระดับการศึกษาสูงสุด				อายุเฉลี่ย	ประสบการณ์ เฉลี่ย (ปี)
	รวม	ชาย	หญิง	ต่ำกว่า ปริญญาตรี	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก		
ผู้บริหารและ ผู้ช่วยผู้บริหารที่ ได้รับการ แต่งตั้ง	3	--	2	--	2	1	--	54	25
ครูประจำ การ *	12	2	10	1	11	--	--	38	15
ครูอัตราจ้าง/ ช่วยสอน/ไม่ บรรจุ	4	-	4	-	5	--	--	33	11
นักการ/ ภารโรง	7	3	4	4	-	--	--	40	10

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สุนทร เกิดสุข (2551 : 34) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาสถานศึกษา โรงเรียนกันทราราม (นุ่่นศึกษาการ) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ใน 4 ด้าน คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการจัดสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และด้านการประเมินผลการเรียนของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองโรงเรียนกันทราราม (นุ่่นศึกษาการ) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 3 มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก

ศิริพร ทิมคล้าย (2551 : บทคัดย่อ) พบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองส่วนใหญ่ด้านการเข้าร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษา ได้แก่ กิจกรรมปฐมนิเทศ และเข้าร่วมเป็นบางครั้ง ด้านการให้ความรู้ผู้ปกครอง ได้แก่ ความรู้ผู้ปกครอง ได้แก่ ความรู้เรื่องนโยบายการเรียนการสอนของโรงเรียน การชมผลงานและความก้าวหน้าของนักเรียน และใช้เวลา 1-2 ชั่วโมง ด้านการรับข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ ได้รับจากสารสัมพันธ์ของโรงเรียนและมีส่วนน้อยที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากกรรมการโรงเรียน ด้านการส่งเสริมประสบการณ์แก่นักเรียน ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการพูดถึงหนังสือที่ดีให้นักเรียนฟัง การกระตุ้นให้นักเรียนทำกิจกรรมที่โรงเรียนมอบหมาย ฝึกให้เด็กได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ตามกำหนดเวลา ด้านการสนับสนุนสถานศึกษา ได้แก่ การให้ความร่วมมือสนับสนุนและปฏิบัติตามข้อกำหนดของโรงเรียน ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้ 1) โรงเรียนจึงควรจัดการจัดปฐมนิเทศผู้ปกครองเป็นกิจกรรมเสริมในช่วงของการเปิดภาคเรียน เพื่อทางโรงเรียนจะได้ทำความเข้าใจกับผู้ปกครอง ให้เห็นความสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นปฐมวัยให้มากขึ้นกว่าเดิม และในการจัดการศึกษาในชั้นปฐมวัยนั้น ควรจะเน้นให้ผู้ปกครองได้เห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเสริมและพัฒนาพัฒนาการของนักเรียนทั้ง 4 ด้าน 2) โรงเรียนควรกำหนดนโยบายและเป้าหมายของการจัดกิจกรรมให้ชัดเจน พร้อมกับสร้างแรงจูงใจให้ผู้ปกครองเข้าร่วมอย่างมีคุณภาพอีกทั้ง ควรจัดกิจกรรมในวันราชการ โดยใช้เวลา 1-2 ชั่วโมงและจัดในรูปแบบการบรรยาย เพื่อที่ผู้ปกครองจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ มากขึ้นและเข้าร่วมอย่างมีคุณภาพอีกด้วย 3) ในระดับการศึกษาปฐมวัยโรงเรียนชุมชนป้อมเพชร ควรจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นอนุบาลปีที่ 1 และ 2 ไม่ควรเน้นวิชาการเป็นสำคัญและรวมถึงการบ้านมากเกินไป แต่ควรให้นักเรียนได้ฝึกการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาตนเองครบทั้ง 4 ด้าน ไปพร้อมๆกันส่วน

ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ควรจะเน้นในด้านวิชาการให้มากขึ้น เพื่อเป็นการเตรียมตัวในการศึกษาต่อใน ประถมศึกษา นอกจากนี้ทางโรงเรียนควรเน้นการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ที่มุ่งให้นักเรียนได้ มีโอกาส ฟัง พูด คิดแก้ปัญหา และใช้เหตุผล เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมถึงการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนการสอนด้วย 4) ควรปรับจำนวนหัวข้อย่อในแต่ละคำตอบให้น้อยลงอีกทั้งควรเพิ่มเติมใน ส่วนที่ผู้ปกครอง ได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมด้วย ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียน ในการพัฒนาความรู้ เกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน
- 2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ ตามตัวแปร ระดับการศึกษา อาชีพของผู้ปกครอง ในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการ เรียนรู้ของนักเรียนในด้านความรู้และด้านพฤติกรรม
- 3) ควรมีการศึกษาปัญหาและอุปสรรคของ ผู้ปกครองในการเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน
- 4) ควรมีการศึกษาทัศนคติและ สิ่งจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมในการส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน

สินีนาด โพธิ์ทอง (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานบริการของ โรงเรียน อนุบาลเอกชนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานบริการของโรงเรียน อนุบาล เอกชนในกรุงเทพมหานคร ที่สนับสนุนด้านการจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอน ได้ จัดแนวประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน งานด้านสื่อการเรียนการสอน มีการทำแผนและดำเนินงานตามขั้นตอน งานด้านบุคลากร มีการคัดเลือกครูผู้สอนตามคุณสมบัติ จัดประชุม และมีการสร้างขวัญและกำลังใจ บริการด้านสุขภาพ อนามัย มีการตรวจและบันทึกด้านสุขภาพอนามัย บริการด้านความปลอดภัย มีเจ้าหน้าที่และระบบ ป้องกันภัย ในด้านการจัดบริการเสริมความสามารถพิเศษด้านภาษาอังกฤษ ส่วนการดำเนินการจัดที่ โรงเรียนจัดเอง พบว่า มีข้อดีมากกว่าการให้บุคลากรหรือหน่วยงานจัด

ศิริรัตน์ ทองปาน (2544 :บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบและบทบาทของการมี ส่วนร่วมที่พึงประสงค์ของผู้ปกครอง ศึกษาเฉพาะกรณีของผู้ปกครองที่เป็นกรรมการ โรงเรียนใน สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของโรงเรียน คือเรื่องฐานะทาง เศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีส่วนร่วม การขาดทุนทรัพย์ในการดำเนินงานและมีภาระใน การประกอบอาชีพ จึงทำให้ไม่มีเวลาและโอกาสที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และยังไม่เข้าใจบทบาท หน้าที่ของตนจึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย

สรุปได้ว่างานวิจัยในประเทศเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ของเด็กระดับปฐมวัยนอกจากจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของตัวเด็กเองพบว่าปัญหาและอุปสรรคใน

การปฏิบัติงานของโรงเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีส่วนร่วมและยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนจึงทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

คอตแมน (Cottman. 1988) ได้ศึกษาเรื่อง ความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครอง เพื่อคัดเลือกและกำหนดโครงการที่จะพัฒนาเด็กระดับปฐมวัยพบว่าครูจะจัดโครงการที่จะพัฒนาเด็กระดับปฐมวัยโดยขอเรียรายเงินมักจะไม่ค่อยได้รับความร่วมมือ แต่ถ้าหากขอความร่วมมือโดยให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนในการจัดทำโครงการ เพื่อพัฒนาเด็กระดับปฐมวัยแล้วก็จะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีคอลลิน (Collin. 1990) ได้ศึกษาเปรียบเทียบ โปรแกรมสุขภาพของโรงเรียนระดับปฐมวัยและประถมศึกษารวมทั้งการตรวจดูแลสุขภาพ ซึ่งยังมีความแตกต่างกันของคนกลุ่มยากจน การศึกษาเพื่อประเมินความสัมพันธ์ของผู้ปกครองกับการดูแลสุขภาพ โดยการแนะนำของโรงเรียนพบว่า การเลี้ยงดูของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านสุขภาพแต่โปรแกรมสุขภาพของโรงเรียนไม่แสดงว่ามีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมด้านสุขภาพของนักเรียน

แฟนดีนี และเวียนสโตน์ (วารสาร วิชาธรรม. 2533 : 28 ; อ้างอิงจาก Fantini and Weinstein. 1972) ได้ทำการศึกษาศาภาพของครอบครัวชาวอเมริกัน พบว่า ครอบครัวที่มีความมั่นคงและรายได้สูง มีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาสูงมากกว่าครอบครัวที่ไม่มั่นคง และมีรายได้ต่ำ ทั้งนี้เพราะครอบครัวที่ไม่มั่นคง พ่อแม่จะมีความกังวลใจในด้านเศรษฐกิจมากกว่าที่จะสนใจการศึกษาของบุตรมาร์นี (วศิน ปาลเดชพงศ์. 2539 : 50 – 51 ; อ้างอิงจาก Mami. 1974) ได้ศึกษาปัญหาการจัดอนุบาลศึกษาและสร้างเครื่องมือสำหรับประเมิน โรงเรียนอนุบาลศึกษาขึ้น แบ่งเป็น 3 ภาคคือ

ภาคที่ 1 ประวัติและความเป็นมาของอนุบาลศึกษาในอินเดีย เรื่องสำคัญที่เน้นในภาคนี้ได้แก่ สุขอนามัย โภชนาการ และการศึกษาของเด็ก

ภาคที่ 2 คู่มือการใช้แบบประเมินโรงเรียนอนุบาล

ภาคที่ 3 แบบประเมินโรงเรียนอนุบาล

มาร์นี (Mami) ได้เสนอแนะผู้ที่ควบคุมดูแลการอนุบาลศึกษา และผู้ใช้แบบประเมินโรงเรียนอนุบาลศึกษา ดังนี้

1. แนะนำครูให้เลือกและจัดกิจกรรมการเรียนให้เหมาะสมกับความสนใจ และวัยของเด็ก
2. ประเมินผลด้านการดูแลรักษาอาคารสถานที่ของโรงเรียน
3. ตั้งหน่วยประสานงานระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง รัฐบาล สมาคม และชุมชนต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสวัสดิภาพของเด็กแบบประเมินครอบคลุมหัวข้อต่าง ๆ คือ อาคารสถานที่

ครู นักเรียน การจัดกิจกรรมของนักเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครอง และฐานะทางการเงินของโรงเรียน การประเมินแต่ละหัวข้อจะแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ย ปานกลาง ต่ำกว่าค่าเฉลี่ย แบบประเมินนี้จะให้ผู้ควบคุมดูแลการจัดอนุบาลศึกษาเป็นผู้ประเมิน

การ์เซีย (ชูลิพร อดะนะมาน. 2539 : 28 ; อ้างจาก Garcia. 1985) ได้ทำการศึกษาเพื่อเสนอความคิดเห็นในการวางแผนการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กอนุบาลเปอร์โตริกัน ผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ข้อเสนอก็คือ

1. ด้านหลักสูตร ควรสอนให้เด็กทราบถึงวัฒนธรรม ภูมิใจในความเป็นพลเมืองของประเทศตนเอง และควรจัดให้เด็กมีกิจกรรมและประสบการณ์

2. ด้านการเรียนการสอน ครูควรเป็นผู้แนะนำวิธีปฏิบัติในการเรียนรู้ และควรมีอุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับความเข้าใจของเด็ก ครูควรเป็นผู้ที่มีวุฒิทางการสอนอนุบาลโดยเฉพาะ

3. ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน ควรมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด จากผลงานวิจัยโดย Clandinin, Dhamborvom, Howard และ Laroque (fothcorming) (นภเนตร ธรรมบวร. 2540 : 136) พบว่า ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญมากต่อการเรียนการสอน และการประเมินผลของเด็ก ถ้าผู้ปกครองเข้าใจรูปแบบและวิธีการประเมินผลที่โรงเรียนใช้ ผู้ปกครองจะมีความสำคัญอย่างมากในการส่งเสริมความเข้าใจ และเผยแพร่ความรู้ให้ผู้ปกครองท่านอื่น ๆ ทราบต่อไปและในปี 1994 งานวิจัยของ เฮนเดอร์สัน และเบอร์ล่า (อภิญญา เวชยชัย. 2544 : 10 ; อ้างอิงจาก Henderson & Beria) ที่ศึกษากลุ่มนักเรียนที่ประสบความสำเร็จในโรงเรียน จำนวน 66 คน พบว่า การที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนการศึกษาของลูกที่โรงเรียน ได้ก่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาของเด็กหลายประการคือ

1. คะแนนของเด็กอยู่ในระดับสูง
2. เด็กสามารถทำการบ้านได้สำเร็จ และทำได้ด้วยตนเองดีขึ้น
3. เด็กไม่ประสบปัญหาในการลดชั้นหรือลดระดับการเรียน
4. เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน และมีพฤติกรรมเชิงบวกทั้งในกลุ่มเพื่อนฝูง และในกลุ่มครูของโรงเรียน
5. อัตราการเรียนจบสูง ไม่มีการสอบตกซ้ำชั้น
6. เด็กประสบความสำเร็จในการศึกษาระดับสูง